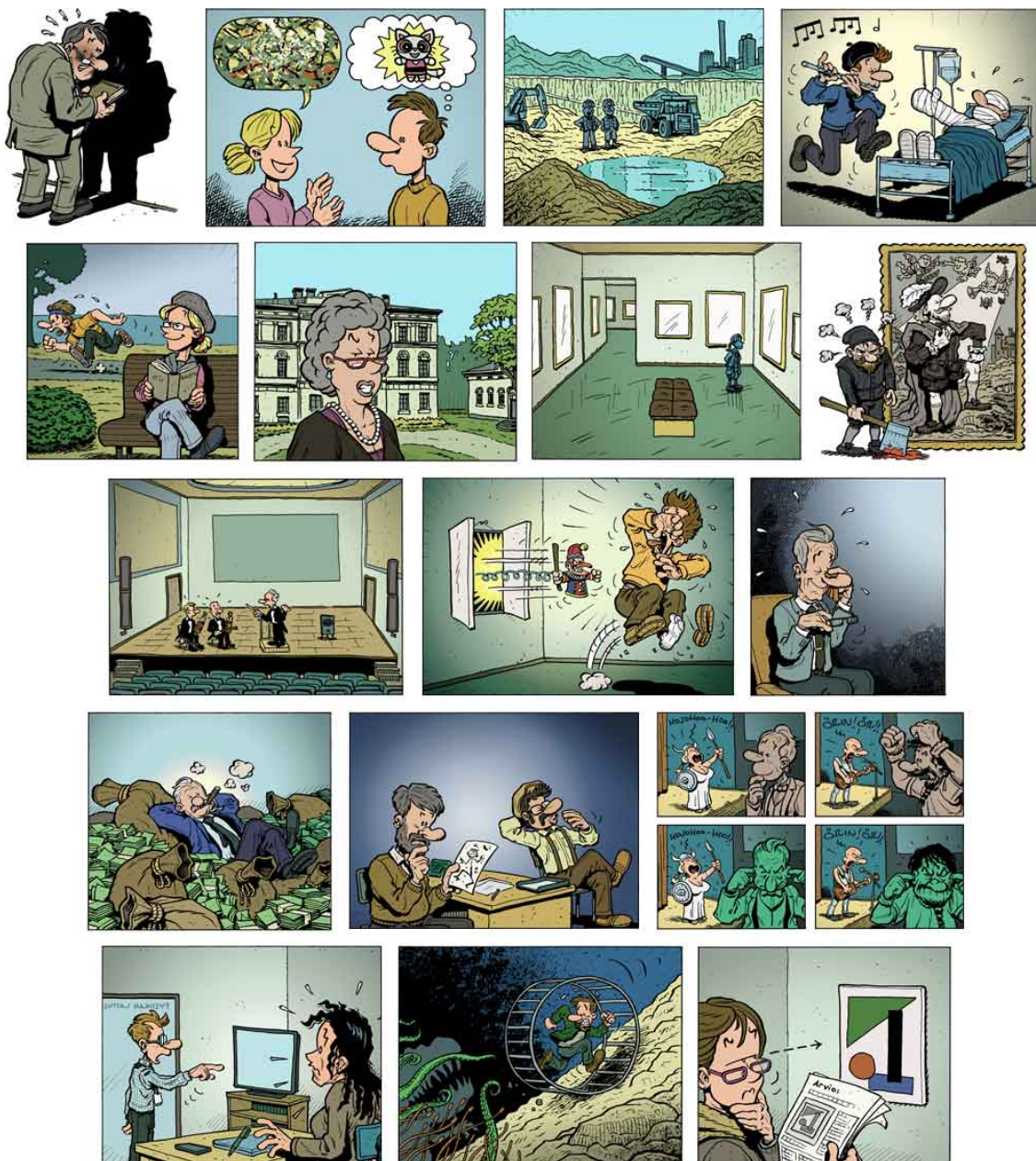

Taiteen puheeksiottamisen opas

<http://taiteenpuheeksiottamisenopas.taike.fi>

Sisällysluettelo

1. Esipuhe
2. "Taiteen tehtävä on"
3. Taide on itseisarvo
4. "Enhän minä taiteesta mitään ymmärrä, mutta..."
5. Taide luo terveyttä ja hyvinvointia
6. "Ei meillä ole varaa taiteeseen..."
7. "Taide on elitististä" vs. "Taide kuuluu kaikille"
8. "Taiteen on tuettava yhteisiä arvojamme"

9. Maailma ilman taidetta
  10. Taide on kommunikaatiota
  11. Taide on vapauden valtakunta
  12. Taide ja tulevaisuus
  13. Miksi taide on rumaa?
  14. Miksi taide ärsyttää
  15. Taide ja teoreettisuus
  16. Taiteilijoiden tulotaso
  17. Miksi me kirjoitimme näin?
- Mitä teen, kun teen taidetta (Antti Majava)
 – Mitä teen, kun kirjoitan ja puhun taiteesta? (Otso Kantokorpi)

Liitteet

- I. Tapaus Keynes
- II. Taide mahdollistaa innovaatioita
- III. The Economistin debatti taiteen rahoituksesta

1. Esipuhe

Taiteesta puhuminen koetaan usein jopa kiusalliseksi. Miltei kaikki poliitikot – ainakin jokainen uusi kulttuuriministeri – joutuvat journalistien knoppikysymysten avulla kiusatuksi. Oliko tuo sittenkin **Järnefelt** eikä **Edelfelt**? Pidättekö kissa- vai kukkataiteesta? Milloin viimeksi kävitte teatterissa? Minkä kirjan luitte viimeksi? Onko pääministerin soveliaista esittää sormimerkkejä tehden julkista tukeaan heavybändille? Kiusallisuus johtuu siitä, että taidetta käytetään usein *sivistyksen mittarina*.

Taide liittyy myös aina *makuarvostelmiin*. Makuarvostelmat syntyvät yhteiskunnallisesti, ja niillä on taipumus muodostaa hierarkioita. Puhutaan ”hyvästä mausta”, siitä että joillakin on ”silmiä”. Kulloinenkin hegemoninen, vallalla oleva, hyvä maku on kuitenkin vain koulutuksen uusintama kyky, ei kenenkään synnynnäinen ominaisuus. Demokraattisessa yhteiskunnassa kaikilla on mahdollisuus oppia samat makuarvostelmiin liittyvät asiat ja miettiä sitten niiden sopivuutta omaan elämäänsä. Joillakin on jopa valtaa tai kykyä tehdä joidenkin mielestä ”huonosta mausta” etabloitua ”hyvää makua”. Siihenkin auttaa koulutus. Emme elä sääty-yhteiskunnassa, jossa luokkien taidemaku määrittäytyy yhteiskunnallisen aseman mukaan.

Taide kuuluu kaikille, ja kaikilla on oltava oikeus siihen liittyviin mielipiteisiin, olivat ne sitten ”pinnallisempia” makuarvostelmia tai syvälle luotaavia kysymyksiä elämän tarkoituksesta.

Olemme myös vakuuttuneita siitä, että taiteessa

Hyvälle kulttuuripoliitikolle on lopulta melko yhdentekevää se, että erottaako hän Järnefeltin Edelfeltistä – paljon oleellisempaa on tunnistaa se rooli, mitä taide yleisemmin voi näyttellä hyvän elämän etsimisessä.

*ei ole kyse
pohjimmiltaan
harmittomasta
harrastuksesta
vaan ihmisenä
olemisen
perusasioista.*

Olemme vakuuttuneita siitä, että ilman vireää taide-elämää, taiteen itseisarvon tunnustamista ja ilman taiteen julkista tukea yhteiskuntamme ja kulttuurimme näivettyy.

Taloudellisesti vaikeina kausina taiteesta on usein helppo leikata, mutta tämän leikkaamisen kauaskantoisia seurauksia voi olla vaikea korjata. Tuskin Savonlinnaan perustetaan pitkään aikaan taidemuseota sen vuonna 2005 tapahtuneen lakkauttamisen jälkeen. Tätä kirjoitettaessa Jyväskylästä uutisoitiin, että Keski-Suomen alueooppera ei kykene rahapulan vuoksi esittämään alkuvuodesta 2015 kokonaista oopperaa, mitä se on tehnyt joka toinen vuosi jo parinkymmenen vuoden ajan. Kulttuurin ja taiteen paikallinen kuihtuminen tuottaa myös elinvoimaa taiteen parjatulle elitismille – sekä näivettää myös niitä alueita, joihin taiteen välinearvoilla on merkittäviä kerrannaisvaikutuksia. Savonlinnalaisen kuvataiteen ystävän ja jyväskyläläisen oopperan ystävän on matkustettava varta vasten jonnekin muualle, lähinnä pääkaupunkiseudulle, ja käytettävä siihen enemmän rahaa ja vaivaa. Vastaavasti Savonlinna ja Jyväskylä jäävät paitsi niistä matkailijoista, joille kulttuurikohteet olivat tuttuja ja rakkaita, ja vaille sitä imagoarvoa, jota paikallinen kulttuurielämä tuottaa.

Olemme myös vakuuttuneita siitä, että taiteessa ei ole kyse pohjimmiltaan harmittomasta harrastuksesta vaan ihmisenä olemisen perusasioista. Olemme tätä pohtiessamme keränneet tekstiimme joitain taiteeseen liittyviä perusasioita, teesejä ja kansalaisten puheista poimittuja yleisiä käsityksiä taiteesta ja sen luonteesta sekä kommentoineet niitä.

Helsingissä ja Hirvensalmella 20.2.2014,

Otso Kantokorpi,
taidekriitikko

Antti Majava,
kuvataiteilija

---

2. ”Taiteen tehtävä on”

Taiteelle on vuosisatojen kuluessa annettu tai yritetty antaa erilaisia tehtäviä – sekä vallankäyttäjien että taiteen vastaanottajien toimesta. Taide on aina valjastettu monenlaisten asioiden palvelukseen. Taiteen tehtävästä on ehkä turha yrittääkään päästä yhteisymmärrykseen, mutta monia näistä tehtävistä voi kuitenkin tarkastella empiirisen aineiston perusteella ja miettiä kunkin käyttömahdollisuuden mielekkyyttä. Empiiristä taustaa vasten on kiistatonta, että taidetta *on käytetty* yhtäläillä arjesta irtautumiseen kuin arkeen vaikuttamiseenkin. Ja että taidetta *on käytetty* jonkin syvemmän

totuuden etsimiseen. Ja että taidetta *on käytetty* vallan välineenä. Ja että taidetta *on käytetty* taloudellisena hyödykkeenä. Taiteen monet tehtävät limittyvät toisiinsa usein varsin monimutkaisin tavoin.

Taide voi siis olla sekä toimintaa – yhtäläillä eskapismia kuin aktivisismiäkin – että ajattelua, itsensä kehittämistä, erilaista totuuden, viisauden tai hyvän elämän etsintää. Taide tuottaa nautintoa, taide toimii keskustelunavaajana, taiteen avulla vaikutetaan sekä tunteeseen että älyyn: se voi lisätä yhtäläillä viisautta kuin toimia ilon tai surun vahvistajana. Näistä asioista voimme epäilemättä kaikki olla yhtä mieltä – ilman erityisiä poliittisia intohimoja.

Taide tuottaa vastaanottajalle yleensä jonkinasteista nautintoa, toisille jopa silloin, kun aihe tai käsittelytapa on rankka. Kun havahtuu todellisuuteen tavalla, jota ei ennen ole tajunnutkaan, voi kokemus ravistavuudessaankin olla varsin nautinnollinen ja sellaisena ikimuistoinen.

---

*Kun nyt
tunnumme elävän
aikakautta, jolloin
taiteen on
perusteltava
itseään,
tehkäämme näistä
perusteluista
sellaisia, että asia
ei jää epäselväksi.
Jokainen taideteos
ja
taidetapahtuma
on hyvä tai huono
perustelu
itsessään.*

Varmaankin on niin, että edes yksittäinen ihminen ei aina edes osaa eritellä nautintonsa lajeja tai syitä, ja on selvää, että ihmiset nauttivat usein erilaisista asioista. Demokraattisessa yhteiskunnassa on syytä sallia muille sellaisiakin nautintoja, joista itse ei välttämättä ymmärrä mitään. Itse nautinnon ajatukseen, taiteen tuottaman nautinnon potentiaaliin, samastuminen ei kuitenkaan liene vaikeaa, koska iso osa meistä osaa itkeä nautinnollisesti *Maamme*-laulun soidessa urheilukilpailuissa tai jopa *Vain elämää* -tähtien laulaessa – usein jälkeinpäin itkien – toistensa lauluja. Jotkut itkevät oopperassa, jotkut elokuvissa tai runoa lukiessaan. Kaikki me nautimme taiteesta, kukin eri syistä ja eri tavoin.

Taiteen kyky herättää keskustelua on myös itsestään selvä asia. Usein tämä kärjistyy erilaisten kohujen yhteydessä – oli sitten kyse **Hannu Salaman** *Juhannustansseista* (1964) tai **Kristian Smedsin** ohjaamasta *Tuntemattomasta sotilaasta* (2007). Keskusteluihin osallistutaan usein jopa edes kokematta keskustelun herättämää taideteosta. Keskustelua on kohujen lisäksi kuitenkin monenlaista: moni taidekokemus elää esimerkiksi sosiaalisessa mediassa siten, että samanhenkiset ihmiset jakavat omia ”pieniä” kokemuksiaan, toisinaan melkoisen suurellakin intohimolla. Moni taiteilijakin ajattelee, että vasta teoksen herättämä keskustelu tekee teoksesta oikean taideteoksen – näin ajattelee myös moni tutkija: taide on taidetta vasta vastaanotettuna.

Taidetta voi tarkastella myös viisauden tavoitteluna. Taide antaa ilmaisumuotoja ja kieltä monelle sellaiselle asialle, joihin vaikkapa tiede tai käytännöllinen arkijärki eivät aina yllä. Ihmisille ominainen empatian kyky todentuu taiteen kautta, esimerkiksi kun samastumme tilanteisiin, jotka eivät liity suoraan arkielämäämme mutta joita taide eteemme luo. Näin voimme liikkua sekä ajassa että paikassa alueille, jotka lisäävät ymmärrystämme ja sitä kautta parhaimmillaan viisautemme määrää, kykyämme elää ihmisiksi.

Sama koskee tunne-elämäämme. Taiteen avulla voimme tutkiskella tunteidemme rekisteriä, sen alaa ja rajoja. Voimme jopa kyseenalaistaa omia tunteitamme, kun joudumme venyttämään niitä äärialueilleen. Tämän mahdollistaa nimenomaan taiteen itseisarvoinen ja omalakinen luonne: arjessamme tapahtuva rajojen kokeilu voi olla sosiaalisesti jopa vaarallista, mutta

taidekokemuksen kautta kyse on kuin itselle suoritetuista laboratorionkokeiluista, jotka ovat kohtuullisen turvallisia. Voimme tarkastella tunne-elämääme liittyviä asioita ikään kuin koemielessä, ennen kuin sovellamme niitä käytäntöön. Taide on varsin oiva väline oman tunne-elämän tutkiskelulle. Tämän me voimme tunnistaa jo lapsuuden saduista alkaen.

Taiteen kaikki mahdolliset tehtävät kietoutuvat monin tavoin toisiinsa, eikä esimerkiksi nautintoa, järkeä, viisautta ja tunnetta taiteen vastaanotossa ole mahdollista jakaa lokeroihinsa edes yksittäisen taiteen vastaanottajan kannalta. Kaikki nämä yhdessä luovat kuitenkin tehokkaan apuneuvon hyvän elämän tavoittelulle – ja se lienee miltei kaikkien ihmisten mielestä vähintäänkin yksi elämän tarkoituksista.

Taiteen tehtävien ymmärtämistä vaikeuttaa myös taiteen ja viihteen rajapinta – kummassakin on samanlaisia elementtejä: lahjakkuutta, luovaa ajattelua ja käsityötaitoa. Taiteen ja viihteen rajalinja on toisaalta jo pitkään kyseenalaistettu, vaikutteet ovat kulkeneet edestakaisin ja eroja on vaikea tehdä. Monet kokevat, että eroa ei enää varsinaisesti edes ole.

Ihmiskunnan historia jakaantuu kahdenlaisiin aikakausiin, niihin joissa taiteen asema on ollut itsestään selvä ja niihin, joihin taiteen on pitänyt perustella olemassaoloaan. Taiteen ja yhteiskunnan kannalta molemmissa tilanteissa on etunsa. Kun taiteen asema on ollut itsestäänselvyys, on taide saattanut muodostua itseään toistavaksi ja laitostuneeksi. Ja vastaavasti, kun taide on joutunut perustelemaan itseään tai jopa taistelemaan olemassaolonsa puolesta, on saattanut syntyä odottamattomia mestariteoksia. Taide on aina osa elämäämme, joko juhlittuna ja kukoistavana tai pinnanalaisena ja ei-toivottuna.

Usein kuulee puhuttavan ihailevasti hirmuvallan ja taloudellisen kurimuksen keskellä työskennelleistä taiteilijoista. On totta, että taide onnistuu säilymään hengissä lähes hapettomissa oloissa. Todelliseen loistoonsa taiteellinen elämä on kuitenkin aina noussut vakaissa, vapaissa ja hyvinvoivissa valtioissa. Suomalainen taide-elämä on tällä hetkellä rikkaampaa ja monipuolisempaa kuin koskaan aikaisemmin. Tämän on mahdollistanut tasa-arvoinen, demokraattinen ja hyvinvoiva yhteiskuntamme. Mestariteoksia syntyy tuon tuostakin, vaikka huomaammekin ne mahdollisesti vasta muutamien vuosikymmenien päästä.

Taide avaa meille näköalan yhteiskuntaan ja yksilöihin sen osana. Vaikka taide on joskus monitulkintaista ja vaikeasti avautuvaa, sen viesteihin kannattaa keskittyä. Nykytodellisuus on itsessään monesti vaikeasti hahmotettavissa, samoin oma roolimme kokonaisuuden osina. Tuntemuksemme ihmisenä olemisesta eivät aina ole yksiselitteisiä ja itsellemmekään ymmärrettäviä. Taide toisaalta heijastaa ympäristöään ja toisaalta luo meille todellisuutta. Tässä prosessissa on paikkansa niin mukaansatempaaville elämyksille kuin teoreettiselle ja filosofisellekin pohdinnalle. Taiteen perimmäisenä tarkoituksena ei ole tarjota pakopaikkaa todellisuudelta vaan mahdollisuus ymmärtää ja kokea elämä syvästi ja kokonaisvaltaisesti.

Taiteella on oma merkityksensä ja traditionsa. Sitä ei voi samastaa politiikkaan, journalismiin, koulutukseen,

uskontoon tai kaupankäyntiin, vaikka taiteessa on elementtejä näistä kaikista. Taide ei myöskään ole markkinointia ja pelkkien myönteisten mielikuvien rakentamista, vaan se välittää myös kriittisiä viestejä. Taide voi käsitellä vaikeitakin sosiaalisia tai henkilökohtaisia kysymyksiä, osallistuvasti, osallistavasti ja myötäelävästi. Taide voi luoda tunteen siitä, että ihmisyydessä on kyse suuresta kertomuksesta, tai se voi osoittaa että arkipäiväisissä toimissamme on kauneutta ja piileviä merkityksiä.

Taiteellisen runsauden keskellä taidetta voi erehtyä pitämään itsestäänselvyytenä. Tähän voi langeta niin rivikansalainen kuin taideinstituutiokin. Talouspäättäjien keskuudessa ovat yleistyneet kannanotot, joissa taiteen asemaa halutaan kyseenalaistaa ja rahoitusta leikata. Taidemaailmassa taas saatetaan sulkea silmät ja korvat siltä, mitä ympärillä tapahtuu. Kun nyt tunnemme elävän aikakautta, jolloin taiteen on perusteltava itseään, tehkäämme näistä perusteluista sellaisia, että asia ei jää epäselväksi. Jokainen taideteos ja taidetapahtuma on hyvä tai huono perustelu itsessään. Ja jos taiteen olemassaololle ja rahoitukselle vaaditaan perusteluja, haastettakoon tasapuolisuuden nimissä myös ne, jotka eivät taiteesta välitä, perustelemaan näkemyksensä.

Taiteen tehtävän lisäksi kannattaa myös kysyä taidepolitiikan tehtävää, sitä minkälaista taidetta me julkisin varoin haluamme tukea. Tämäkään kysymys ei ole helppo. On kuitenkin selvää, että jos viihde määrittellään eskapistisen, todellisuuspakoisen nautinnon lähteeksi, jonka myötä ihminen voi hetkeksi unohtaa murheensa tai yhteiskunnalliset ongelmat, voisi tällaisen tehtävän yhteiskunnallista tukemista pitää jopa silkkana itsepetoksena. Ongelmalliseksi asian tekee historia ja ennustamisen vaikeus: olemmehan esimerkiksi nähneet, että ns. rillumarei-kulttuuri, vanhat iskelmät ja elokuvat, on nähty myöhemmin kansakunnan sielua luotaavina merkittävinä dokumentteina. Historiallinen muutos näkyy myös vaikkapa siinä, että ennen aliarvostettu sirkuskulttuuri on nykyään nostettu julkisen tuen pariin. Myös jazzista ja sarjakuvasta on tullut julkisin varoin tuettua taidetta. Epäammatillista kansanomaista luovuutta, ns. ITE-taidetta, on totuttu näkemään jo taidemuseoissa. Pitäisikö iskelmäteollisuudenkin jo saada julkista tukea? Entä heavy musiikki?

Taiteen moniin tehtäviin ja jo pelkästään sen alueen määrittelyyn liittyvää taidepoliittista pohdittavaa siis riittää.

---

3. Taide on itseisarvo

Puolueiden taidepoliittisilla ohjelmilla on usein taipumus jäädä ympäröiviksi fraaseiksi, joilla tuodaan yleisellä tasolla esiin lähinnä taiteen arvo ja sen kuuluminen kaikille. Näin on ehkä hyväkin olla, sillä liian tarkalla tehtävänannolla on ollut taipumus näivettää taiteen kehittymistä. Taidepolitiikan tärkein tehtävä saattaa olla taiteen itseisarvon

tunnistaminen ja tunnustaminen.

Taidepolitiikka jää usein vähempiarvoiseen asemaan kuin esimerkiksi talouteen, koulutukseen tai sosiaali- ja terveydenhoitoon liittyvien yhteisten asioiden hoito. Julkisin varoin tuettu taide on kuitenkin osa näitä kaikkia. Taide on silti myös paljon enemmän kuin vain välinearvoa sisältävä keino muille yhteiskunnallisille päämäärille. On siis ehkä syytä tunnustaa, että taide sinällään on itseisarvo – vaikka se saisikin erilaisia ilmenemismuotoja, vaikka siihen suhtauduttaisiinkin erilaisten välinearvojen kautta ja myös erilaisin makuarvostelmin.

Taide on yksi niistä asioista, jotka tekevät ihmisestä ihmisen ja historiansa myötä sivistysvaltiosta sivistysvaltion. On mahdotonta kuvitella inhimillistä kulttuuria ilman taidetta. Ihmisen historiaa tarkastellessa voi toki huomata, että instituutiona taide on historiallisen kehityksen tulos. Inhimillinen luova toiminta on kanavoitunut eri tavoin: jossain on suullinen runous ollut se varsinainen fokus, jossain käsityöhön liittyvä koristelu, jossain tanssi ja musiikki. Vaikka esimerkit ovat moninaisia – vaikkapa balilainen varjoteatteri, islamilainen ornamenttiikka, kalevalainen runomitta tai italialainen ooppera – niitä kaikkia yhdistää se, että niitä on ja että niitä on loputtomasti ja että ne ovat erilaisia. Historia ei tunne maailmassa yhtään kulttuuria, jossa luovaa toimintaa ei olisi kanavoitu johonkin tiettyyn, osin vakiintuneeseen ilmaisumuotoon.

Kaikki luovan toiminnan muodot ovat saaneet historiansa myötä – yhteiskunnan erikoistuesssa – omia institutionaalisia muotojaan. On syntynyt taidemuseoita, kamarimusiikkifestivaaleja, oopperataloja, julkisia veistoksia, teattereita. Taiteen ja yhteiskunnan toisiinsa kietoutuminen on monimutkainen prosessi. Taiteen instituutiota käytetään monin tavoin, eri näkökulmista riippuen: taide mahdollistaa monenlaista taloudellista toimintaa, taide vahvistaa ihmisen hyvinvointia, taide voi olla kansakunnan, tietyn ryhmän, alakulttuurin tai vähemmistön identiteetin rakennusainetta jne. Kaikki tämä on kuitenkin mahdollista vain, jos taiteelle suodaan sen itseisarvoinen luonne. Ylhäältä johdettu ja pelkkä välinearvoista koostuva taide on aina kangistunut kaavoihinsa ja kuollut. Tästä meillä on lukuisia esimerkkejä: alkaen Neuvostoliiton sosialistisesta realismista tai natsi-Saksan arjalaista rotua palvovasta symboliikasta.

---

*Talvivaaran
kaivosta on tuskin
kukaan pitänyt
esteettisesti
motivoituneena
projektina, mutta
kaivoksen
lopputuotetta
nikkeliä taas
käytetään pääosin
autoteollisuudessa
ja
rakennustaiteessa,
joissa esteettiset
arvot ovat
oleellisia.*

Vaikka instituutiot olisivatkin kohtuullisen pysyviä, on taide aina muutoksen tilassa. Vain aika karsii siitä kestävästä ytimen ja vain aika kykenee osoittamaan – ja osin myös korjaamaan – mahdolliset virhearvioinnit.

Taiteelle ei ole keksitty reseptiä, jolla sen tulevaisuus, menestys tai hyöty ihmiskunnalle olisi taattu. Jopa lehmien lypsävyyttä on tutkittu erilaisten musiikin lajien avulla, mutta ihmiselämän perusluonteeseen tämä ei taida sopia. Oikeaa tapaa tehdä taidetta ei ole. Taide ja sen tukeminen edellyttävät riskinottoa, jotta me voisimme kurkottaa vielä tuntemattomille ihmisielun alueille etsiessämme hyvää elämää. Tämä ei onnistu ennalta määrättyillä keinoilla.

Etiikassa itseisarvo on arvo, jota ei tarvitse perustella muilla arvoilla. Monet ihmiset pitävät taidetta – sekä sen tekemistä että sen vastaanottamista – tällaisena asiana. Taide olisi siis arvo itsessään, ja sitä kannattaisi tavoitella pelkästään sen itsensä takia. Taidemaailmassa samasta asiasta on 1800-luvulta käytetty toisinaan ilmaisua ”taide taiteen vuoksi” (ransk. *l'art pour l'art*). Tällä on haluttu korostaa sitä, ettei taiteelle tule asettaa poliittisia, kasvatuksellisia yms. päämääriä, mutta samalla sillä on perusteltu taiteen pysymistä erossa normaalista porvarillisesta elämästä, mikä on usein yhdistetty taiteen omalakisesta boheemilaatuun. Tämän takia taiteen itseisarvoisuuden korostaminen on toisinaan johtanut siihen, että taide on koettu turhana ja

jopa tyhjänpäiväisenä.

Tiukasti määriteltynä aika moni asia elämässämme voi olla turhaa. Taloudellisesti ja teknologisesti painottuneessa yhteiskunnassa saattaa unohtua, että monet käytännöllisesti perustellut toimet loppujenlopuksi palvelevat estetiikkaa. Talvivaaran kaivosta on tuskin kukaan pitänyt esteettisesti motivoituneena projektina, mutta kaivoksen lopputuotetta nikkeliä taas käytetään pääosin autoteollisuudessa ja rakennustaiteessa, joissa esteettiset arvot ovat oleellisia. Kittilän Suurkuusikon kultakaivoksesta puhutaan yleensä vain työllisyyden ja tulojen lähteenä, vaikka sieltä louhittava kullalla on vain hyvin vähäinen käytännöllinen arvo.

Koko kulutusyhteiskunta rakentuu pitkälti esteettisen mielihyvän tavoitteluun. Jos elämässä olisi kyse vain käytännöllisistä askareista, olisi maailmamme hyvin toisen näköinen niin hyvässä kuin pahassa. Taide pohtii esteettisten arvojen muotoutumista ja ehdottaa uusia esteettisiä ihanteita. Talouden toimijoita luulisi kiinnostavan se, millaisilla autoilla haluamme ajaa 20 vuoden päästä, vai koetaanko yksityisautoilu silloin jo ajanhukaksi.

Valistuskampanjoiden rinnalla autoilun kohtalo on pitkälti kiinni siitä, minkä koemme tyylikkääksi, millaisen kokemuksen haluamme tai tarvitsemme aamulla kodin ja työpaikan välissä. Monille hetki yksin autossa radioita tai musiikkia kuunnellen on tärkeä, mutta tarvitaanko siihen lopulta autoa? Autoon voi syystäkin suhtautua eräänlaisena katsomona, jossa nautitaan autoilun tuottamasta mielihyvästä ja nautitaan audiovisuaalisia elämyksiä.

Taloudellisesta ja työllisyysnäkökulmasta kaivosten, autoilun ja kulttuuriteollisuuden välinen ero onkin epäoleellinen. Molempiin voidaan suhtautua samoin perustein hyödyttöminä tai hyödyllisinä. Tulevaisuuden kannalta on oleellista, että elämäntapojamme ja niiden perimmäisiä motivaatiotekijöitä tutkitaan muustakin kuin välittömän hyödyntavoittelun näkökulmasta.

Taiteen turhuutta ja sen turhuuden hyödyllisyyttä voi tarkastella myös jopa peilaten taidetta uskonnollisuuteen. Moni estetiikan tutkija onkin lähestynyt taidetta hieman samalla tavoin kuin *pyhää*. Uskontotieteilijä **Veikko Anttosen** sanoin pyhä on ”ihmisen vuosituhansiin perinteisiin perustuva tapa merkitä eri asiat ja paikat muusta erilleen ja antaa niille erityisasema kulttuurisidonnaisessa ajattelussa ja käyttäytymisessä”. Näin on käynyt taiteellekin, vaikka kyse on pikemminkin sadoista kuin tuhansista vuosista. Taiteeksi erottaminen ilmaisee suhteen siihen, millä koetaan olevan erityistä henkistä arvoa.

Ongelmalliseksi taiteen itseisarvoisuuden tekee se, että taiteella on ollut ja on empiirisesti tarkastellen monenlaisia *välinearvoja*. Taidetta voi käyttää vallan manifestoimiseen, taiteen voi valjastaa yhtäläillä vallankumouksen kuin nationalisminkin palvelukseen, taidetta voi käyttää koulutukseen, taiteen terveyttä edistävästä vaikutuksesta on jo runsaasti tieteellisesti kestäviä tutkimustuloksia ja taide tuottaa myös taloudellista *lisäarvoa*: sitä on jo pitkään käytetty taloudellisen spekulatiivisen välineenä.

Kaikki nämä välinearvot on syytä tunnistaa mutta samalla myös tunnistaa eroja erilaisten käyttötarkoitusten välillä.

Historiamme on täynnä keksintöjä, joita on käytetty niin hyvään kuin pahaankin. Pahin este näiden kytkösten ymmärtämiselle on henkinen laiskuus. Vaikka taiteen itseisarvo olisikin tärkeä asia, ei se tarkoita taiteen rauhoittamista vain sen asiantuntijoille. Omaa ymmärrystä taiteeseen liittyvistä asioista voi aina kehittää.

4. ”Enhän minä taiteesta mitään ymmärrä, mutta...”

Taiteen vapaus kuuluu myös sen yleisölle. Kaikki ymmärtävät ja voivat ymmärtää taidetta – kukin tavallaan ja aivan samalla tavalla kuin vaikkapa sähköelektroniikkaa tai gastronomiaa, jotka nekin ovat monelle ns. hepreaa. Kaikilla aloilla kokemukset, lisätieto ja sitä kautta karttuva asiantuntemus lisäävät ymmärrystä. Näin taiteessakin.

Taiteen kentällä toimivat ihmiset kuulevat varmaan viikoittain lauseen, joka alkaa: ”Enhän minä taiteesta mitään ymmärrä, mutta...” Sitten seuraa mielipide, joka kertoo nimenomaan puhujansa tavasta ymmärtää taidetta.

Taiteen vaikeaselkoisuudella on oma historiansa, mutta se ei ole kovin pitkä. Espanjalainen filosofi **José Ortega y Gasset** totesi 1920-luvulla, että taiteella on yksi keskeinen sosiologinen ulottuvuus: Taide jakaa ihmiset kahtia – niihin jotka ymmärtävät ja niihin jotka eivät ymmärrä. Ortega y Gasset ei toki tarkoittanut sitä, että tämä jako olisi taiteen tehtävä vaan että empiirisesti tarkasteltuna näin yksinkertaisesti on käynyt. Jälkikäteen tarkastellen voisi todeta, että ”näin taidetta on sosiaalisesti käytetty”. Tämä liittyy siihen, että taidetta on pitkään käytetty makuarvostelmien pohjana, mihin liittyy usein yhteiskunnan hierarkkisuus. Hieman kärjistäen voisi todeta, että kun taide ”vajoaa” kansankin ymmärrettäväksi ja rakastettavaksi, ei se kelpaa enää eliitille, koska sen avulla ei voi enää tehdä sosiaalisia eroja. Eliitti on jo menossa jossain aivan muualla – sellaisella alueella, jota rahvas ei vielä ikään kuin ymmärrä.

[...] itse asiassa nykytaiteessa juuri arki ja ns. tavallisten ihmisten elämä on noussut koko ajan tärkeämpään asemaan.

Ortega y Gassetin havaitsema ilmiö liittyy epäilemättä modernin taiteen syntyyn osapuilleen 1800-luvun puolivälissä ja ajatukseen avantgardesta, taiteen ”etujoukoista”, jotka kurkottavat toistaiseksi tuntemattomille alueille. Taiteilijoista on toisinaan ajateltu, että he näkevät jotain, mitä me tavalliset ihmiset emme vielä näe. Tällaista ajattelua tukee ajatus taiteen innovatiivisesta luonteesta, uuden keksimisestä. Hyvä taiteilija olisi tämän mukaan sellainen taiteilija, joka keksii jotain, mitä kukaan muu ei vielä ole keksinyt. Taideteoreettisessa keskustelussa ajatus avantgardesta ja uuden keksimisen mahdollisuudesta on kuitenkin 1970-luvulta lähtien jo moneen kertaan heitetty romukoppaan (”kaikki on jo tehty”), mutta arkisessa ajattelussa nämä ajatukset ovat edelleen taideyleisön ja myös joidenkin taiteilijoiden suosiossa. Tästä noin sadan vuoden pituisesta kaudesta ja sen jälkivaikutuksista syntyy tietenkin ajatuksellista kitkaa.

Taiteen ymmärtämisessä kyse on lähinnä asenteista ja asennekasvatuksesta. Pohja ymmärrykselle luodaan jo varhaiskasvatuksessa. Taiteessa ei todellisuudessa ole mitään kovin mystistä, ja sitä on helppo lähestyä myös tavallisen arkiajattelun avulla – itse asiassa nykytaiteessa juuri arki ja ns. tavallisten ihmisten elämä on noussut koko ajan tärkeämpään asemaan.

Yksi ymmärryksen esteistä on epäilemättä taiteen historiallisesti kehittynyt status: museoiden ja muiden taidelaitosten kautta siitä on tullut ”hienompaa” kuin se on. Laajempi harrastus on paras tae yleisön jopa instituutiokriittiselle asenteelle. Esimerkiksi Italiassa rahvaskin harrastaa oopperaa ja osaa myös reagoida asiantuntevasti. Suomessa yhtäkään oopperaesitystä on vaikea lopettaa ilman säännöllisesti toistuvia ja usein lattean kohteliaita lavalle taputuksia, Italiassa yleisö saattaa buuata tai viskoa lavalle jopa tomaatteja nähdessään ja kuullessaan jotain mielestään ala-arvoista.

5. Taide luo terveyttä ja hyvinvointia

Taiteen, terveyden ja hyvinvoinnin suhteista on tehty lukuisia tutkimuksia, joissa on kyetty osoittamaan taiteen jopa fysiologinen merkitys paremmalle elämälle. Vaikka jo antiikin kreikassa uskottiin huilumusiikin parantavan masennuksen, on silti syytä muistaa, että huilistit eivät ole terveydenhuollon ammattilaisia. Taidetta voi epäilemättä käyttää apuneuvona, mutta sen alkutuotantoa tuskin kannattaa alkaa ohjailla osaksi sosiaali- ja terveystointia. Kaikki taiteilijat eivät myöskään ole yhteisötaiteilijoita – vaikka heidän luomaansa taidetta voisikin käyttää yhteisöllisesti. On siis ehkä syytä tukea itseisarvoista taidetta ja antaa muiden keksiä sille terapeutista käyttöä – jos toki tukea tuota keksimistäkin.

Taiteen vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin ei ole helppo alue, mittareiden kehitys on kesken ja kausaalisuhteitakin on toisinaan vaikea todistaa. Suurin osa tehdystä tutkimuksesta – oli sitten kyse varsin spesifeistä aiheista tai myös taiteen laajemmasta vaikutuksesta – kuitenkin osoittaa, että taiteen harrastamisella on selvä yhteys parempaan terveyteen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi Uumajassa vuonna 2001 väitelleen ja kahdeksan vuoden ajan 25 000 ihmistä tutkineen **B.B. Konlaanin** tutkimusten mukaan taiteella on selkeitä fysiologisia vaikutuksia: kulttuuritoimintaan osallistuvien ihmisten ns. hyvinvointihormonien, adrenaliinin ja prolaktiinin, arvot olivat korkeammat ja vastaavasti verenpaine alhaisempi. Konlaanin summaa: ”Taiteellinen tila on psykofyysinen, elämänvoimainen tila, jolla on fysiologisia, hormonaalisia ja entsyymaattisia vaikutuksia.”

*esimerkiksi
valtavasti
kolesterolin
alentamiseen,
vaikka
kulttuuriharrastus
olisi yhtä suuri
vaikutus
terveyteen.*

---

esimerkiksi urheilu ja liikunta saavat osakseen, olisi tällä epäilemättä merkittäviä kansanterveydellisiä seuraamuksia. *Museo*-lehteen (2/14) haastatellun neurologi **Markku T. Hyypän** – hän käyttää argumenttiansa pohjana laajoja epidemiologisia tutkimuksia Ruotsista (1996), Norjasta (2011) ja Suomesta (2014) – mukaan: ”Kulttuuriaktiiville näitä lisävuosia tulee kolmesta neljään verrattuna sohvaperunaan, joka ei juurikaan harrasta kulttuuria. Se on huomattavasti suurempi kuin esimerkiksi laihduttamisen tai terveystiikunnan antama lisäys elinvuosiin. [...]” Jos nyt olisi käytössä selkeää tilastotietoa, voitaisiin verrata, mitä tapahtuu, jos museolaitoksen toimintamahdollisuuksia rajataan. Meillä satsataan esimerkiksi valtavasti kolesterolin alentamiseen, vaikka kulttuuriharrastuksilla olisi yhtä suuri vaikutus terveyteen.”

Taiteen hyvinvointivaikutuksissa kyse ei kuitenkaan ole pelkistä fysiologisista vaikutuksista. Tutkimustuloksia alkaa olla jo runsaasti tarjolla taiteen sosiaalisista ja yhteisöllisistä myönteisistä vaikutuksista – puhumattakaan elämänlaadusta, sekä objektiivisesta että subjektiivisesta. Taideharrastusten merkitystä voidaan tarkastella myös sosiaalipoliittisesti; esimerkiksi sosiaaligerontologian professori **Antti Karisto** on nimittänyt kulttuuritoiminnan ja taiteen sosiaalisia vaikutuksia ”näkyttömäksi sosiaalipoliitikaksi”, koska taiteen ja kulttuuritoiminnan avulla ihmiset voivat kartuttaa voimavarojaan ja löytää uusia keinoja hyvinvointinsa parantamiseksi.

6. ”Ei meillä ole varaa taiteeseen...”

Loppujen lopuksi hyvin harva on sitä mieltä, etteikö taiteella olisi ainakin jonkinlainen oma arvonsa osana inhimillistä elämää. Taiteen asemasta käydyt keskustelut liittyvätkin lähes poikkeuksetta siihen, kuinka paljon ja mistä lähteistä taidetta tulisi rahoittaa. Vaikka taiteen olemassaolon perustelut eivät ole ensisijaisesti taloudellisia, voi asiaa käsitellä myös tästä näkökulmasta.

Taide on merkittävä osa hyvinvointiyhteiskuntaa, ja siten taiteesta käytävä keskustelu kytkeytyy monella tavalla osaksi hyvinvointivaltion tulevaisuutta. Taide tarjoaa myös hyvän esimerkin meille kaikille tärkeästä toiminnasta, jota ei pystytä pitämään yllä pelkästään kysynnän ja tarjonnan mukaan toimivien markkinoiden varassa.

Kuten seuraavassa pyrimme osoittamaan, ajatus siitä että taiteeseen ei ole varaa, kätkee sisälleen logiikan, jonka mukaan muihinkaan ihmisten toisilleen tuottamiin hyvinvointia lisääviin ja ylläpitäviin palveluihin ei ole varaa. Siten taiteesta säästämällä ei välttämättä mahdollisteta muiden tärkeämmäksi katsottujen palveluiden tuottamista, vaan hyväksytään yleinen julkisten palveluiden heikkeneminen.

Professori **William J. Baumol** on jäänyt taloustieteen historiaan julkisen ja yksityisen sektorin tuottavuuskehityksen eroja kuvaavalla käsitteellä *Baumolin tauti*. Alun perin 1960-luvulla syntynyt termi on aktiivisessa käytössä tänäkin päivänä keskusteltaessa julkisten palveluiden ylläpidon aiheuttamasta verotaakasta ja tarpeesta julkisen sektorin, myös taiteen

tuen, leikkaamiseen ja toiminnan tehostamiseen.

Taiteen tuki ei ole Suomessa kasvanut bruttokansantuotta ja verotulojen kasvua vastaavalla tavalla.

Ajatuksen taustan muodostaa yksityisen sektorin tuotannon ja muun muassa teknologiateollisuuden piirissä tapahtunut valtaisa tuottavuuden kasvu. Yhdellä tuotantoon satsatulla panoksella saadaan nykyään teollisuudessa monikertainen hyöty aikaisempaan verrattuna. Tämähän pitäisi olla ilouutinen kaikille. Tehostunut tuotanto luo vaurautta ja mahdollistaa mukavimmat olot vähemmällä työllä. Valitettavasti homma ei kuitenkaan mene ihan näin.

Ihmisten toisilleen tuottamien palveluiden tuottavuutta on paljon vaikeampaa tehostaa kuin teollista tuotantoa. Kun tapaat lääkärin, saat opetusta tai käyt hierojalla, kuluu sinun palvelemiseesi aikaa ja siihen vaaditaan myös tiloja. Terveydenhuoltoa tehostamalla ja muun muassa etäneuvotteluyhteyksiä kehittämällä lääkärin yhtä potilasta kohti käyttämä aika saadaan lyhenemään ja terveydenhoidon tehokkuus kasvamaan. Samoin opetuksessa ryhmäkokoja voidaan kasvattaa, etäyhteyksiä parantaa ja opetusta siirtää teknologisille sovelluksille. Hieroja voidaan korvata hierovalla koneella, joita saa marketista jo yhden hierontakerran hinnalla. Tehostamisen mielekkyydessä on kuitenkin rajansa. Ihmiset tarvitsevat toisiltaan palveluksia ja läheisyyttä. Raha, tavaratuotanto ja kuluttaminen ovat vain elämämme osa, ei sen päämäärä. Tehostamisen pitäisi palvella elämänlaatumme kohoamista, ei suinkaan sen heikkenemistä.

Baumolin taudin varsinainen oireenkuva on se, että julkisen sektorin palveluiden työntekijöiden palkkoja täytyy nostaa samaa tahtia tavaratuotannon työntekijöiden palkkojen kanssa, vaikka palveluiden tuottavuus ei nouse samaa tahtia. Muuten julkisten palveluiden puolella ei kukaan haluaisi olla töissä. Palkkojen nousu lisää julkisia menoja ja siten verotaakkaa. Tämä taas on ongelma, jos yhteiskunnan kaikkia toimintoja halutaan tehostaa saman logiikan mukaisesti.

Laskemme varallisuuttamme teknisin termein, moneenko tai millaisilla ominaisuuksilla varustettuun asuntoon, autoon, televisioon tai taideteokseen meillä on varaa. Toteamme että saamme – teknologisen tehostumisen ansiosta – samalla rahalla neljä kertaa isomman television tai sata kertaa tehokkaamman tietokoneen kuin kymmenen vuotta sitten, mutta taiteilijan teos maksaa edelleen sen saman kuin kymmenen vuotta sitten. Valitettavan suuri osa hankkimastamme tavarasta on hyödyttömiä niiden tullessa lyhyen elinkaarensa päähän. Televisio ei ehkä olutkaan kalliimpi neljäkymmentä vuotta sitten, jos ostohinnan jakaa niille kahdellekymmenelle vuodelle jonka televisio kesti. Nyt halpa televisio on ostettava joka neljäs vuosi, joko siksi että vanha hajoaa, lähetysformaatit muuttuvat tai siksi että uudessa on niin paljon paremmat ominaisuudet. Televisio samoin kuin monet muut laitteet ovat käyttöliittymiä, joita on jatkuvasti päivitettävä ja vaihdettava. Tämä syö rahaa ja aikaa sekä pilaa ympäristöä. Ehkä taideteos tai tukku teatterilippuja on kokonaisuuden kannalta sittenkin parempi sijoitus.

Miksi taiteilija ei tehosta työtään ja pidä teostensa hintoja kilpailukykyisenä muuhun tavaratuotantoon nähden? Ja mitä yhteiskunnan tulisi tehdä tilanteessa jossa yleisö ei ole valmis maksamaan taiteesta taiteilijan pyytämää hintaa? Baumolin tauti määriteltiin ensimmäisen kerran Baumolin ja **William G. Bowenin** toteuttamassa tutkimuksessa, jonka teemana oli esittävän taiteen tila Yhdysvalloissa 1960-luvulla. Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää miksi teatterin, tanssin ja musiikin alojen taiteilijat sekä taideorganisaatiot

olivat jatkuvissa taloudellisissa vaikeuksissa ja miettiä keinoja tilanteen parantamiseksi. Tämän tutkimuksen johtopäätökset ovat edelleen ajankohtaisia ja kuvaavat hyvin eri taidealojen tilannetta nyky-Suomessa.

Tutkimuksessa todetaan, että keskeinen syy taloudellisen ahdinkoon on edellä kuvailtu tuottavuuden nopea kasvu muualla yhteiskunnassa, mikä johtaa taidepalveluiden suhteelliseen kallistumiseen ja yleisön vähenemiseen. Yleinen elintason ja kulutusmahdollisuuksien nousu tuntuikin paradoksaalisesti johtavan siihen, ettei taiteeseen enää ollut varaa. Muiden alojen tuottavuuden kasvu ei ollut mahdollista taiteessa, jossa näytelmän kesto, tanssijoiden määrä tanssiesityksessä, sinfonian esittämiseen vaaditut tilat tai taidemaalarin sivellintyöskentelyyn kuluttama aika pysyi samana eikä ollut korvattavissa koneilla. Koska taiteella koettiin ja koetaan edelleen olevan tärkeä merkitys ihmiskunnalle, ehdotettiin raportissa, että valtion tulisi tukea taidetta tuottavammilta aloilta saatavilla verotuloilla. Tuottavuuden kasvu ylipäättänsä nähtiin tutkimuksessa suhteellisena käsitteenä, joka tulisi ymmärtää osana laajempaa kokonaisuutta. Yhteiskunta, jossa vain tuottavuuden kasvu koetaan merkittäväksi, ei ole välttämättä mielekäs. Hyvään elämään tarvitaan niitäkin palveluita, joiden tuottavuutta ei voida jatkuvasti kasvattaa. Nämä johtopäätökset olisi tarpeen muistaa myös nykypäivän Suomessa.

Taiteen tuki ei ole Suomessa kasvanut bruttokansantuotteen ja verotulojen kasvua vastaavalla tavalla. Taiteen suosio ei kuitenkaan ole laskenut, vaan teattereiden, taidemuseoiden ja konserttisalien kävijämäärät ovat pikemminkin kasvaneet. Samalla kuitenkin lippujen hinnat ja muun taiteen yleisölle koituvat kustannukset on haluttu pitää siedettävällä tasolla. Tämä on ajanut taiteilijakunnan ahtaalle, aivan kuten Baumolin kuvaamassa 1960-luvun Yhdysvalloissa. Meillä on edelleen varaa taiteeseen, mutta taiteentekijällä ei välttämättä ole varaa työntekoon ja elämiseen.

Taiteen ja talouden välisestä suhteesta löytyy lisänäkökulmia tekstin liitteistä, *Tapaus Keynes*, *Taide mahdollistaa innovaatioita* ja *The Economistin debatti taiteen rahoituksesta*.

7. ”Taide on elitististä” vs. ”Taide kuuluu kaikille”

Taidetta voi käyttää ja sitä käytetäänkin elitistisiin tarkoituksiin, mutta tämän ei kannata antaa hämärtää taiteen syvempiä arvoja. Paras tapa vastustaa taiteen elitismia on mahdollistaa sen demokraattinen saatavuus.

On totta, että taide on koko historiansa ajan ollut eliitin palveluksessa tavalla tai toisella, mutta sisäsyntyisesti näin ei tarvitse olla. Itse taiteessa

sinällään ei ole mitään elitismia vaativaa mekanismia, vaan kyse on ollut taiteen käytöstä sen jälkeen, kun taide erkaantui omaksi instituutiokseen viimeistään renessanssiajan Italiassa. Taide on ollut sekä kirkon että hovien vallan manifestaation väline. Hollannissa kuvataiteesta taiteesta alkoi 1600-luvulla tulla porvarillisten markkinoiden hyödyke, jota voi surutta – ja varmaan kannattaakin – verrata vaikkapa laatuhuonekaluihin. On arvioitu, että yksin Hollannissa tuotettiin 1600-luvulla 5–10 miljoonaa taideteosta, joista vain noin 1% on säilynyt jälkipolville.

Nykyaikainen markkinatalous on tuottanut eri taidemuodoille samankaltaisen kehityskulun. Nerokultin tilalle on syntynyt taloudellisesti hyödynnettäviä tähtikultteja, joihin on valjastettu populaarikulttuurin tavoin muun muassa taidemusiikin maailmantähtiä tai jopa eläviä kuvataiteilijoita, joiden teoksista maksetaan huutokaupoissa miljoonia. On kuitenkin muistettava, että vaikkapa New Yorkin Metropolitanissa taltioidaan erimuotoisia tallenteita, jotka ovat kaikkien saatavilla, ja että eliitin suosimien huipputaiteilijoiden töitä on tarjolla mielin määrin julkisissa taidemuseoissa ainakin kohtuullisella sisäänpääsymaksulla. Miltei kuka tahansa voi nauttia yhtälailla **Karita Mattilan** kuin **Pablo Picassonkin** taiteesta. Pääsylippu Ateneumin erikoisnäyttelyyn tai vähänkin vanhempi Karita Mattilan CD irtoaa muutaman oluen hinnalla.

---

*Eväät taiteen
ymmärtämiselle
ja sen
ymmärtämiselle,
miksi taide
ylipäänsä on
tärkeää
ihmiselämälle,
annetaan
koulussa – tai itse
asiassa jo
päivähoidossa.*

Taide kuuluu kuitenkin aidosti kaikille – niin kuin demokraattisessa yhteiskunnassa on varmaankin syytä ajatella – vain silloin, kun tälle omistussuhteelle annetaan asianmukaiset edellytykset, olivat ne sitten taloudellisia tai koulutuksellisia.

Ajatus siitä, että ”taide kuuluu kaikille” on kuulunut jo pitkään ja poikkeuksetta kaikille – puolueille laidasta laitaan ja jopa Helsingin juhlatuokkien taannoiselle mainoskampanjalle.

Suomessa taiteella on perinteisesti ollut merkittävä julkisen rahoituksen voimin toimiva perusta, mistä luonnollisesti seuraa, että taiteen on jo kuin määrätelmällisesti kuuluttava kaikille. Jos me kerran kaikki siitä maksamme, on meidän kaikkien siitä saatava nauttiakin.

Mutta miten taide kuuluu kaikille? Osa taiteesta on mekaanisesti monistettavissa ja helposti sekä kohtuullisen edullisesti jaeltavissa. Yksi taiteen demokraattisuudesta on yleisradiotoiminta, ja toinen kivijalka Suomessa on aina ollut julkinen kirjastolaitos. Lisäksi monilla taiteenaloilla on valtiollisia ja kunnallisia instituutioita, joiden tehtävä on ylläpitää laajojen kansalaispiirien kiinnostusta taiteeseen ja edesauttaa heidän pääsyään taiteen luokse. Näiden laitosten toiminnan varmistaminen ja myös sellainen tukeminen, että esimerkiksi pääsylippujen hinnat pysyvät edullisella tasolla, on sivistysvaltiona toimimisen edellytys. Samalla ei saa kuitenkaan unohtaa sitä, että orastava taide tapahtuu usein muualla kuin instituutioiden suojissa, ja taiteen elinvoiman varmistamiseksi on syytä tukea myös niitä tahoja, joiden myötä taiteen voimakkaampi uudistuminen on mahdollista. Tämä sisältää riskinottoa, joka ei aina tuota toivottua tulosta – mutta näinhän toimitaan yritysmaailmassakin. Ilman riskejä ei mitään uudistumista tapahdu.

Taiteen esteettömyydelle on kuitenkin monia muitakin kuin taloudellisia edellytyksiä, joista tärkein on epäilemättä koulutus. Eväät taiteen ymmärtämiselle ja sen ymmärtämiselle, miksi taide ylipäänsä on tärkeää ihmiselämälle, annetaan koulussa – tai itse asiassa jo päivähoidossa.

Luomamme demokraattinen koulutusjärjestelmä tarjoaa eri yhteiskuntaluokista tuleville lapsille tasavertaisen mahdollisuuden päästä kiinni kulttuuriseen pääomaan – riippumatta siitä, harrastetaanko lasten perheissä kulttuuria. Kulttuurisen pääoman merkitys elämässä menestymiselle on kiistaton ja koko ajan lisääntyvä. Tästä syystä koulujen taideaineita on syytä pitää muunakin kuin ”jonain kivana”. Silkan harrastuksen sijaan ne antavat lapselle ja nuorelle valmiuksia menestyä symbolisen kanssakäymisen – ja myös vallankäytön – lisääntyvässä ja usein myös varsin hierarkkisessa viidakossa. Eurooppalaisessa sivistysvaltiossa kulttuurisesti ja taiteellisesti sivistymättömänä eläminen on todellisuudessa elämää vaikean vamman kanssa. Ennakoiva hoito on kuitenkin kohtuullisen helppoa – ja epäilemättä myös monin tavoin kannattavaa.

8. ”Taiteen on tuettava yhteisiä arvojamme”

On syytä tunnistaa se, miten taiteen merkitys jaettujen identiteettien – oli sitten kyse paikallisyhteisöistä, erilaisista vähemmistöistä tai kokonaisista kansoista – saattaa olla varsin suuri. Historiassa on kuitenkin useampaankin kertaan nähty, että taiteen suora valjastaminen poliittisten tai kansallisten ideologioiden käyttöön on tuottanut pelottavia tuloksia, jotka eivät myöskään taidehistoriassa ole osoittautuneet kovin kestäviksi.

Voimakkaasti vaikuttava taide ei synny käskystä – ei sen paremmin virkavallan kuin markkinoidenkaan mahdin avulla. Prosessi on itse asiassa varsin demokraattinen: näyttää siltä, että ihmiset vain ottavat yhtäaikaisesti – ja usein varsin irrationaalisen tuntuisesti – jotkut asiat omakseen ja sitten jakavat yhdessä taiteen aiheuttaman intohimon, nautinnon ja emotionaalisen voiman. Taide voi tässä suhteessa olla aika hämmentävää, eikä taiteilijoilta kysytä lupaa siitä, miten heidän taidettaan käytetään. Hyvänä esimerkkinä vaikkapa Queen-yhtyeen vanha kappale *We Are the Champions* (1977), joka nykyään on saavuttanut populaarikulttuurissa sekä homohymnin että jääkiekkohymnin aseman.

Itse kansallisuusaateki on tuontitavaraa Saksasta

Taide voi tukea siis samanaikaisesti monenlaisia arvoja. Esimerkiksi ns. rakastettua, taiteemme arvostettuun kultakautteen liittyvä **Eero Järnefeltin** maalausta *Kaski* (1893, tunnetaan myös nimellä *Raatajat rahanalaiset*) on tulkittu monin tavoin: se edustaa realistista, oikeasti aiheensa näköistä ilmaisua, sitä voidaan tarkastella dokumentaarisenä teoksena, se voidaan nähdä yhteiskuntakriittisenä kommenttina työväestön huonosta osasta tai yhtä lailla kovan työn ylistyksenä, onpa siinä nähty jopa uskonnollisia ulottuvuuksia keskeishahmona olevan tytön ”sädekehän” takia. Yhtä tyhjää totuutta *Kaskesta* ei ole – ja varmaan juuri siksi se elääkin edelleen.

Hyvä taide on yleensä monitulkintaista, ja elävänä se saa usein uusia tulkintoja, joita me emme voi edes ennustaa. Hyvä taide on aina ollut myös monikulttuurista. Järnefeltkin opiskeli Suomen lisäksi Pietarissa ja Pariisissa

ja sai vaikutteita monilta aikansa mestareilta sekä erilaisista taidevirtauksista. Näin on itse asiassa kaikkien kultakauden taiteilijoidemme laita. Ajatus siitä, että esimerkiksi Koli on sopiva kansallismaisemaksi, ei aatteellisilta juuriltaan ollut suomalainen idea.

Kaikki kansalliseksi koettu taiteemme on saanut erilaisia kansainvälisiä vaikutteita. Itse kansallisuusaatekin on tuontitavaraa Saksasta: ilman **G.W.F Hegeliä** olisi **J.W. Snellman** ollut aivan toisenlainen fennomaani, ilman **Johann Gottfried von Herderiä** ei *Elias Lönnrot* olisi ehkä koonnut koko *Kalevalaa*. Aivan vastaavasti yhdysvaltalainen **Henry Wadsworth Longfellow** otti *Kalevalan* saksannoksesta mallia eeppiseen intiaanilegendoihin perustuvaan runoelmaansa *Hiawatha* (1855).

9. Maailma ilman taidetta

Taide käyttää usein välineenään tarinankerronnalle ominaisia ajatusleikkejä. Kaikki me ihmiset teemme ainakin joskus tätä samaa. Voimme esimerkiksi yrittää kuvitella maailmaa ilman taidetta.

Istumme moottoroidulla säädöllä varustetun toimistopöydän ääressä upouudessa Alma-talossa Helsingin ydinkeskustassa. Ympärillä tehdään kuumeisesti, mutta hiljaisesti seuraavan päivän *Iltalehteä*, muissa kerroksissa muun muassa *Kauppalehteä*, *IL-TV:tä*, *Etuovi.comia*, *Autotalli.comia*. Kaikkialla on isoja ja pieniä näyttöjä, joissa pyörii kotimaan ja maailman uutisia sekä reaaliaikaista tietoa Alman eri medioiden ja yksittäisten juttujen lukija- ja katsojamääristä. Täällä tiedetään mitä tapahtuu ja mitä lukijat ja katsojat haluavat. Ja siihen täällä toden totta myös vastataan.

Olemme täällä tarkkailemassa, onko taiteella mitään tekemistä huippunykyaikaisen median hermokeskuksen kanssa. Alun hämmennyksen jälkeen ajatukset selkenevät. Vaikka taideteoksia on rakennuksessa esillä silmiinpistävän vähän, väittäisimme jopa, että koko taloa ja sen toimintoja ei olisi olemassa ilman taidetta.

Alma-talo sijaitsee vasta äskettäin Helsingin kartalle piirryneen Alvar Aallon kadun varrella. **Alvar Aalto** oli suomalaisen rakennustaiteen tunnetuin edustaja, ja Aallolta periytyvät ratkaisut ja muotokieli näkyvät monin tavoin arkkitehtitoimisto JKMM:n piirtämässä Alma-talossa ja suunnittelutoimisto Gullstén-Inkisen suunnittelemassa sisustuksessa. Valtio tukee suomalaista rakennustaidetta, ja on mahdollista, että ilman tätä tukea ei suomalainen arkkitehtuuri olisi noussut maailmanmaineeseen, eivätkä Alma-talon työntekijätkään saisi nauttia tasokkaasta suunnittelusta.

Valtaosa talon neuvottelutiloista on nimetty suomalaisten taiteilijoiden ja kulttuurivaikuttajien mukaan. Aleksis Kivi -kabinetista avautuu urbaani näkymä junaradan yli Siltasaareen, Eino Leinosta viherpihalle. **Maria Jotuni** on antanut nimensä sisäkäytävän varressa sijaitsevalle äänentoisto- ja videolaitteistojen hallitsemalla tilalla, jossa ikkunan

---

*Teknologia,
samoin kuin raha,
ei taiteen
näkökulmasta ole
päämäärä
sinänsä vaan
väline hyvän
elämän
tavoittelemisessa.*

Vaikka osa kabinettien kulttuuripersoonista tekikin uraansa ennen taiteen valtiontukijärjestelmän perustamista, ei heidänkään taiteensa olisi ollut mahdollista ilman kansalaisten ja taiteilijoiden itsensä vahvaa, usein sananmukaisesti selkänahasta revittyä, panosta. Kultakauden taiteilijoilla oli toki varakkaita mesenaatteja, mutta suuria rahasummia kaikkien tuntemien mestariteosten ja kansallisten taidelaitosten rahoittamiseen kerättiin myös kansalaiskeräyksillä. Suomessa olikin jo kauan ennen taidetoimikuntien perustamista laaja tahtotila taiteen tukemiseen. Tämä yhdessä monien muiden tekijöiden, erityisesti korkeatasoisen maksuttoman koulutuksen kanssa, mahdollisti nousumme kansakunnaksi kansakuntien joukkoon ja lopulta yhdeksi kulttuurin, sivistyksen, demokratian, tasa-arvon, hyvinvoinnin ja teknologian johtavaksi maaksi koko maailmassa.

Viidennessä kerroksessa vierekkäisistä Leevi Madetojan ja Oskar Merikannon kabineteista voi kurkistaa Kansalaistorin, Nykytaiteen museo Kiasman, Sanomatalon, Musiikkitalon, Finlandia-talon ja Eduskunnan suuntaan. Pienellä alueella on tiivistymä yhteiskuntamme keskeisiä toimintoja, joista taide on ilmiselvästi yksi. Mutta entäpä jos taidetta ei olisi, miltä näyttäisi Kansalaistorilla, sen ympäristön konttoreissa, tai muissa Suomen kaupungeissa, tehtailla, maataloilla ja kodeissa.

Kansalaistorilla ei luonnollisestikaan olisi kuvanveistäjä **Reijo Hukkasen** veistosta *Laulupuut*, jonka näkyvimpänä hahmona valtava hauki – innoittajana **Aaro Hellaakosken** runo 'Hauen laulu' – nousee korkeuksiin. Sisällä musiikkitalossa ei olisi kuvanveistäjä **Kirsi Kaulasen** haponkestävästä teräksestä toteutettua teosta *Gaia*. Ei olisi musiikkitaloa, eikä siellä soitettavaa musiikkia, ei orkestereita, ei soittajia. Ei olisi Kiasmaa ja sen teoksia. Kansalaistoria ympäröivät talot samoin kuin koko kaupunki palvelisivat vain teknisiä ja taloudellisia tarkoituksia ilman arkkitehtuurisia tyylejä tai käsitystä siitä, mikä on kaunista tai esteettisesti merkittävää. Baarissa ja ravintolassa ruokailtaisiin ja juotaisiin ilman kulinarismia, juomakulttuuria, musiikkia, ja sisustussuunnittelua. Finlandia-talo olisi käytännöllinen halli jossa puhuttaisiin pelkkää asiaa.

Tehtaissa valmistettaisiin vain tavaroita ja tarvikkeita, joilla olisi taiteesta riisuttu käytännöllinen muoto ja käyttötarkoitus. Kukaan ei olisi miettinyt millainen lusikka, auto tai tietokone miellyttäisi käyttäjää. Pääasia että lusikalla saa kauhottua puuron naamaan nopeasti ja tehokkaasti. Kukkamaljakoita ei ylipäätensä olisi, koska kukaan ei olisi keksinyt, että kukkia olisi kiva pitää pöydällä tai että niissä ylipäätensä olisi jotain miellyttävää. Olisikohan tavaroita olemassakaan, jos ajattelisimme pelkällä järjellä ilman tarpeita sosiaalisen vuorovaikutukseen, viihdyttymiseen, ilonpitoon, tarinoiden kertomiseen, olemattomien asioiden kuvitteluun, johonkin suurempaan meissä tai ulkopuolellamme. Ilman taidetta elämä voisi olla tehokasta, mutta olisiko elämä minkään arvoista?

Entäpä jos maajussi siirtyisi työpäivän jälkeen aina vaan uuden koneen puikkoihin ilman ajatusta peltomaiseman kauneudesta, oman työn merkityksestä, perheen, kylän, kotimaan ja ihmiskunnan palveluksessa? Entäpä jos kaikki olisi vain rahassa mitattavissa, ja elämämme tarkoituksena olisi rahan mahdollisimman tehokas ansainta?

Mielenterveytemme ja yhteiskuntamme ei pysyisi kauaa pystyssä tällaisella ajatuskululla. Tai pikemminkin mitään siitä, minkä me nyt näemme elämämme sisältönä, tuskin olisi olemassa. Pyöräkin olisi saattanut jäädä keksimättä.

Lopetetaan filosofeeraus ja palataan *Iltalehden* hektiseen toimitukseen. Seuraavan päivän lehti rakentuu sivu kerrallaan edessämme olevalle seinälle. *IL-TV*:n studiota valmistellaan lätkäsuuruuden haastatteluun. Vaikka kaikki näyttävät tietävän paikkansa, päätoimittajan mukaan toimitus on käynyt muutaman vuoden sisällä läpi valtavan myllerryksen. Digitaalinen vallankumous, sisällön siirtyminen sähköisiin laitteisiin, on mullistanut lehden toimitalon mukautumiskyky on venytetty äärimmilleen, kun lähes kaikki työtehtävät ovat muuttuneet nopeammin kuin kukaan osasi aavistaa.

Kolmesataa metriä tästä pisteestä länteen sijaitsevan Kiasman näyttelyissä digitaalisuuden ja tietoverkkojen vaikutukset ihmisen, siten myös Alma-median kohderyhmien, käyttäytymiseen ovat olleet teosten, näyttelyiden, esitysten ja projektien kestoaihe ainakin viidentoista vuoden ajan. Taiteen joskus parjatunkin postmodernismin merkittävänä ulottuvuutena on teknologisen kehityksen tuottaman entistä hajaantuneemman ja uudella tavalla rakentuvan identiteetin analyysi. Joskus ärsyttäviltä ja vaikeaselkoisilta tuntuvat nykykuvataiteen, tanssin, uuden teatterin ja nykymusiikin teokset ovat toisinaan olleet aikaansa edellä ennakoidessaan murrosta, johon Alma-talossakin on nyt sopeuduttava.

Tablettitietokoneiden, älypuhelinien ja etenkin niiden teknologisia mahdollisuuksia hyödyntävien sisältöjen suunnittelussa hyödynnetään usein taiteen kautta syntyneitä toimintatapoja ja ideoita. Teknologia, samoin kuin raha, ei taiteen näkökulmasta ole päämäärä sinänsä vaan väline hyvän elämän tavoittelemisessa. Tietoisena digitaalisen vallankumouksen eri puolista voi myös arvioida muutoksen mielekkyyttä. Kaikki se, mikä sovelluskehittäjän koneelta lähtee, ja mikä kuluttajille menee kaupaksi, ei ole arvokasta tai rakentavaa. Tarvitaan siis kritiikkiä. Ja tarvitaan vaihtoehtoja, jotka eivät pohjaa pelkästään markkinoiden tarpeeseen saada tavaraa kaupaksi.

Alma-median toimituksissa ja hallinnossa monitoroidaan satojen ihmisten voimin kehittyneimmillä mahdollisilla tietojärjestelmillä loppujen lopuksi yhtä ikiaikaista asiaa, ihmistä. Talouselämälle kovinta valuuttaa on tieto tai valistunut arvaus siitä, mihin maailma on menossa, mille on kysyntää. Monitoreissa vilisevät pörssikurssit, maailman tapahtumat, katsoja- ja lukijaluvut kuvaavat kaikki nykyhetkeä. Voidaksemme ennakoida tulevaa, tarvitaan ihmisaivoja, historian tajua, pitkien kulttuuristen traditioiden ymmärrystä. Ihminen on kompleksinen ja arvaamaton olento, joka ei välttämättä aina yksin asioita miettiessään ja päätöksiä tehdessään valitse itselleen ja muille parasta vaihtoehtoa. Tarvitaan keinoja jakaa elämää muiden kanssa, keskustella, pohdiskella ja tuoda esiin myös vaikeita ja vaikeasti hahmottuvia asioita.

Winston Churchillin väitetään tokaisseen toisen maailman sodan aikana, kun teattereita ja kulttuurilaitoksia Englannissa sotakulujen takia oltiin sulkemassa, että ”ei hemmetissä, mitä varten me sitten taistelimme ellemme kulttuurimme puolesta?” Oli tämä sitten totta tai ei, ajatus on helppo omaksua. Mitä me oikeasti olisimme ilman kulttuurista identiteettiämme?

10. Taide on kommunikaatiota

Taide on aina kommunikaatiota, jonka viestit liittyvät muihinkin elämänalueisiin kuin kulttuuriin. Se voi olla lähtökohdiltaan yksilöllistä, mutta välittyessään eri tavoin osaksi yhteiskunnallista keskustelua se saa erilaisia merkityssisältöjä. Näitä välitysmekanismeja on tuettava mutta myös tarkasteltava kriittisesti.

Mistä tiedämme mitä yhteiskunnassa oikeasti tapahtuu ja mitä kansalaisille kuuluu? Entä mitä päättäjien mielessä liikkuu? Tiedonvälitys, lehdet, televisio ja internet tuottavat meille tietoa, mutta niilläkin on rajoituksensa. Media ei välty poliittisilta ja taloudellisilta kytköksiltä ja internetin keskustelufoorumeilla asialliset ajatukset sotkeutuvat helposti trollien tarkoitushakuisiin asiattomuuksiin. Mainonnassa ja markkinoinnissa pyritään rakentamaan myönteistä mielikuvaa tilaajan laskuun, ja välillä tuntuu, että imagon vaaliminen tosiasioiden kustannuksella leviää mainoksista viralliseenkin viestintään.

Massamedioista voi välittyä yleinen tahtotila, mutta yksityisempiä ja yksilöllisempiä viestejä ja näkökulmia ne eivät kovin hyvin välitä. Tiedonvälityksessä eivät aina näy asioiden ja henkilöiden taustat, tunteet ja maailmakuvat, ihmisyyden kompleksinen kokonaisuus, josta kuitenkin on oleellista olla perillä. Media ei sellaisenaan tuota visioita siitä, mikä on ajan henki ja mihin olemme mahdollisesti menossa. Ajankohtaisen informaation ja tilaaja-tuottaja-mallisen sisällöntuotannon rinnalle tarvitaan riippumattomia näkemyksiä siitä, miten maailma makaa ja millaisia rinnakkaisia todellisuuksia yhteiskunnassamme voi olla nyt ja tulevaisuudessa.

Taide on oleellinen kommunikaation muoto, jonka tarkoituksena ei ole vastata olemassa olevaan kysyntään tai palvella tilaajan tarpeita. Toki tilaustaidettakin tehdään, ja se voi olla tasoltaan hyvin korkeatasoista, mutta silloin vaaditaan valistunutta asennetta myös tilaajalta. Taiteen keskeisenä tehtävänä on yllättää ja joskus myös hämmentää, tehdä ja tuoda näkyväksi jotain, jota emme ole osanneet odottaa. Tämä ei läheskään aina tarkoita huimaa showta tai silmiä hivelevää kauneutta, sillä sitähan me jo osaamme odottaa, hyvän shown tai kauniin maalauksen kuva on jo valmiiksi mielessämme. Voimme tilata taiteilijalta mielikuvaamme vastaavan teoksen, mutta silloin me jäisimme itse paitsi aidosti uuden näkökulman kokemiselta ja samoin jäisivät kaikki muutkin ihmiset.

Taide voi nostaa esiin ja tulkita yksilöllisiä kokemuksia, tunteita, mielen sisäisiä liikkeitä, julkisen pinnan alaista ihmisyyttä.

Silloin kun taiteilijoiden sallitaan valita vapaasti kiinnostuksen kohteensa ja työtapansa, voidaan odottaa taiteen välittävän viestejä ympäröivästä todellisuudesta ilman muille medioille ominaista tarkoitushakuisuutta. Toki sama pätee riippumattomaan journalismiin ja tieteeseen, mutta taiteen ohella myös näiden alojen toimintamahdollisuudet uhkaavat kaveta. Taide voi nostaa esiin ja tulkita yksilöllisiä kokemuksia, tunteita, mielen sisäisiä liikkeitä, julkisen pinnan alaista ihmisyyttä. Kyky havaita ja ymmärtää elämää kokonaisvaltaisesti on oleellista kaikelle yhteiskunnalliselle kehitykselle, myös taloudelle. Tunteet, julkilausumattomat ajatukset, sisäiset pelot ja alitajuiset pyrkimykset ovat neurotalous-tieteen mukaan jopa tietoista rationaalista puolta oleellisemmassa roolissa tehdessämme taloudellisia ratkaisuja. Taiteen tuottamat

näkökulmat voivat siis olla jopa oleellisia kansatalouden tai politiikan ilmiöitä ennakoitaessa.

On aivan selvää, että suurin osa taiteilijoista pitää taidetta kommunikaationa. Sellaisena se käyttää monenlaisia mediaa. Myös näyttely tai esitys erilaisine mekanismeineen ja syntyhistorioineen tulee nähdä osana mediaa. Näyttely mediumina, esimerkiksi temaattinen yhteisnäyttely kykenee kokoamaan yhteen erilaisia viestejä, koostamaan ja painottamaan niitä eri tavoin.

Taiteen viestit leviävät monella tavalla. Taide kommunikoi yleisön kanssa suorien kokemusten lisäksi uutisina, kritiikkeinä ja nykyään moneen suuntaan vellovana keskusteluna sosiaalisessa mediassa. Pelkkä uutinenkaan ei ole koskaan neutraali: uutiseksi valikoituminen kertoo valinnasta ja vallankäytöstä, siitä mikä merkittäväksi koetaan.

Käsitys taiteen keskeisistä teemoista tulee ymmärretyksi usein vain välitettynä – kaikki eivät voi kokea kaikkea taidetta suoraan. Kulttuurijournalismilla on näin tärkeä rooli kertoessaan laajemmalle yleisölle aikamme merkittävästä taiteesta ja tarkastellessaan sitä myös kriittisesti. Pelkän informaatiota välittävän tai vain trendejä seuraavan pintajulkisuudessa elävän taidepuheen sijaan elävä – asiantunteva ja kriittinen – kulttuurijournalismi on paras tae sille, että taiteesta tulee mahdollisine uusine näkökulmineen elimellinen osa laajempaa yhteiskunnallista keskustelua.

11. Taide on vapauden valtakunta

Taiteen vapaus on turvattu perustuslaissa, mutta sen vapauden toteuttaminen ei ole itsestäänselvyys. Toisinaan vapaus täytyy mahdollistaa erilaisin tukitoimin.

Taiteilijat ovat niitä harvoja yksilöitä, jotka voivat ilmaista mitä tahansa tärkeäksi kokemaansa asiaa pelkäämättä työpaikkansa menetystä. Kääntöpuolena on usein se, että työpaikkaa ei ehkä ylipäättänsä ole tai että työstä saatava korvaus voi olla niin lähellä työttömyyskorvausta että ”potkut” eivät juuri haittaa.

Taideohjelmien koulutuspaikat ovat vuosi toisensa jälkeen suosituimpia. Tämä siitähän huolimatta, että tulotasoa on usein alhainen ja työllistymismahdollisuudet monilla taideohjelmoilla heikonlaiset. Jotkut ovat ehdottaneet, että nuorille pitäisi suunnata valistuskampanja, jotta taideohjelmoille ei hakeuduttaisi turhin toivein. Toisen näkökulman mukaan

nuoret tietävät alan realiteetit, mutta priorisoivat taloudellista menestystä enemmän mahdollisuuden toteuttaa itseään ja tehdä työtä taideyhdistyksen osana.

*Kuka saa puhua,
kuka saa esiintyä,
ketkä pääsevät
kerrotuksi?*

Taloudellisen menestyksen korostuessa yhä enemmän yhteiskunnassa, taide voi toimia muistutuksena siitä, että suurelle osalle ihmisiä talous on vain yksi osa elämää, ei koko elämän päämäärä. Taide on erilaisissa poliittisissa järjestelmissä toiminut vaihtoehtojen moninaisuuden, ihmisen itsemääräämisoikeuden oikeuden puolesta.

Suomessa taiteen vapaus on kirjattu perustuslakiin. Perustuslain 16. pykälässä todetaan sivistyksellisistä oikeuksista: ”Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.”

Markkinaistuvassa yhteiskunnassa ilmaisunvapaus toteutuu vain, jos sille annetaan edellytykset. On syytä kysyä: Kuka saa puhua, kuka saa esiintyä, ketkä pääsevät kerrotuksi? Kulttuurimme on täynnä erilaisia ryhmiä, vähemmistöjä, myös alistetussa asemassa olevia ryhmiä, joita opimme ymmärtämään vasta kuultuamme heidän tarinansa. Ilmaisunvapaus tarvitsee julkista tukea, koska kaikilla tarinoilla ei ole eikä voi olla markkinointikanavia.

12. Taide ja tulevaisuus

Yhteiskuntamme kohtaa tulevaisuudessa monia haasteita, joihin taide voi osaltaan tuottaa vastauksia.

Ympäristöongelmien ja luonnonvarojen niukkenemisen ennakoidaan vaikuttavan syvästi elämäämme lähivuosikymmeninä. Emme voi olla varmoja siitä, että materiaalista kulutusta ja energiankäyttöä voidaan jatkossa lisätä nykyiseen malliin. Tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia yhteiskunnan toimintalogiikkaan ja sen taustalla vaikuttavaan kulttuuriin.

Monien näkökulmien mukaan (IPCC, Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli) meidän on syytä valmistautua siirtymään materiaalista kulutusta painottavasta elämäntavasta planeetan resursseihin paremmin sopivaan sivistystä, huolenpitoa ja henkisiä arvoja painottavaan kehitykseen.

*Resurssiniukkuude
näkökulmasta
meillä siis on
pikemminkin*

Taide on esimerkki ihmisten toisilleen tuottamasta elämänsisällöstä, joka ei ole riippuvaista materiaalsen kulutuksen kasvusta. Toki taidekin tarvitsee materiaaleja ja tiloja toimiakseen, mutta ensisijaisesti kyse on muusta. Kun resurssit kallistuvat, taide voi tulla suhteellisesti edullisemmaksi. Saatamme olla materiaaliseen tuotantoon

varaa juuri
taiteeseen ja
kulttuuriin, ei
niinkään
luonnonvaroja
kuluttavaan
kulutukseen.

---

perustuvan kasvun taiteepisteessä, jossa teollista tuotantoa ei enää ole järkevää kasvattaa, ja painopisteen tulisi olla palveluissa ja hyvinvoinnissa. Taide voi tarjota keinoja yhteiskunnan kehittämiseksi kestävämpään suuntaan.

Jos talous ymmärretään keinoksi koordinoida niukkojen resurssien käyttöä, osoittautuu taide varsin kilpailukykyiseksi toiminnoksi tavaratuotantoon verrattuna. Resurssiniukkuuden näkökulmasta meillä siis on pikemminkin varaa juuri taiteeseen ja kulttuuriin, ei niinkään luonnonvaroja kuluttavaan kulutukseen. Laajassa tarkastelussa taiteeseen tehtävät julkiset tai yksityiset investoinnit lisäävät yhteiskuntamme resilienssiä eli kykyä selviytyä toimintaympäristön muutoksista. Vastaavasti investoinnit materiaalisen kulutuksen kasvattamiseen voivat heikentää kykyämme vastata tulevaisuuden haasteisiin.

13. Miksi taide on rumaa?

Monien mielestä nykytaide on heittänyt kauneuden romukoppaan. Näin on kuitenkin ajateltu ennenkin: nykyään kauniina pitämämme teokset on usein aikoinaan mielletty rumiksi. Kauneusarvot ovat jatkuvassa muutoksen tilassa.

Taiteesta käytävissä keskusteluissa edetään usein ihmettelemään sitä, miksi nykytaide on niin rumaa ja epäharmonista, kun taas vanhempi taide on usein kaunista, miellyttävää ja jopa ylevää. Vastausta voi hakea laajasti yhteiskuntien ja taiteen kehityksestä, mutta yksinkertaisimmillan kyse on makutottumuksien muutoksesta. Monet aikalaiset kokivat **Akseli Gallen-Kallelan** kuvataiteen tai **Jean Sibeliuksen** musiikin provosoivana ja kaikkea muuta kuin harmonisena. Kultakauden taide oli täynnä viittauksia tsaarin ajan sortovaltaan, ja taiteen tyyllilajit valittiin usein tietoisesti ärsyttämään hallintoa. Nykyisinkin monien taiteelta kaipaama esittävyys ja kyky virtuoosimaisiin teknisiin suorituksiin oli aikanaan kapinaa virallisia jamähtäneiksi koettuja taiteen ihanteita vastaan. Tästä näkökulmasta voisi ajatella niinkin, että jos kaikki viimevuosikymmeninä tehty kuvataide on mielestäsi rumaa, ei kyse ole taiteen itsensä rumuudesta vaan makumieltyymysten kiinnittymisestä johonkin aikakauteen, joka ei taiteilijoille enää ole ajankohtainen.

---

*Joku voi kokea,
että taide esittää
monet kauniit
asiat rumina.*

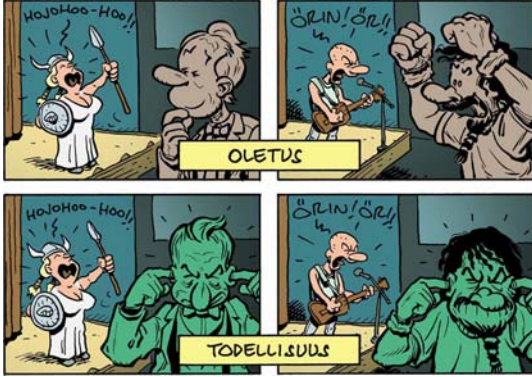

Taide pyrkii harvoin itsetarkoituksellisesti rumuuteen tai kauneuteen. Pikemminkin taide yrittää yleensä ilmaista jotain oleellista ihmiselämästä. Kauneus tai rumuus on elämässä itsessään, ei sitä kuvaavassa taiteessa. Kun jotain teosta haukutaan rumaksi, katseen voisi suunnata teoksen kuvaamaan maailmaan ja miettiä sen mahdollista rumuutta. Olisi outoa, jos taiteen pitäisi esittää rumat asiat kauniina ollakseen taidetta. Jotkut ihmiset vaativat taiteelta realismia mutta saattavat sallia samalla realismin vain vanhemmalle taiteelle, se kun on jo sopivan etäällä omasta reaalisesta maailmasta. Vanhempi rumuus saattaa näin olla vain pittoreskia.

Joku voi kokea, että taide esittää monet kauniit asiat rumina. Ihmisestä riippuen samat asia voikin kokea rumina tai kauniina. Tiedämme että kauneutta tavoiteltaessa voi helposti lopputuloksena olla jotain ruma, samoin kuin ruma voi yhtäkkiä näyttäytyä kauniina. Taide ottaa esteettiset kysymykset vakavasti ja tuottaa tulkintoja siitä, miten mitkään todellisuuden tekijät meihin vaikuttavat. Taide toimii osana prosessia, jossa rumuutta ja kauneutta määritellään tiedollisella ja käytännöllisellä tasolla.

14. Miksi taide ärsyttää

Usein tapahtuu niin, että kriittisesti yhteiskuntaan suhtautuvaa taiteilijaa nimitetään jonkin teoksen käynnistämän julkisen keskustelun myötä ”kohutaiteilijaksi”. Harva taiteilija kaipaa kuitenkaan itseisarvoisesti kohua – kriittisen keskustelun vähenemisen myötä taiteilijan yhteiskunnalliset kommentit saattavat vain ärsyttää erottuessaan viihteen konsensuksesta.

Taiteilijakoulutuksessa Suomessa ja ulkomailla painotetaan usein kriittisyyttä. Tullakseen ammattitaiteilijaksi opiskelijan on omaksuttava kyky tulkita kriittisesti taiteen ilmiöitä, yhteiskuntaa ja myös omaa työskentelyään. Taide tarvitsee kehittyäkseen ammattikriitikoita ja mitä suurimmassa määrin myös yleisön kriittisiä näkökulmia. Nykypäivänä kriittistä keskustelua käydään yhteiskunnassa ja mediassa vähenevässä määrin. Siksi taideostosten kriittiset näkökulmat saattavat tuntua liioitelluilta, vaikka ne pohjaavat usein pitkään taiteen traditioon.

Vallitsevat poliittiset ja taloudelliset rakenteet ovat luonnonlakien sijaan ihmisen luomuksia, jotka voidaan tarpeen mukaan korvata paremmilla.

Kriittiselle taiteelle on eri puolilla maailmaa ja eri aikakausina muodostunut lukuisia eri merkityksiä. Sama koskee kriittistä filosofiaa, teoriaa ja ajattelua yleensä. Kaikille näkemyksille on kuitenkin yhteistä se, että yhteiskunta, ja taide osana yhteiskuntaa, nähdään erilaisten käytänteiden, arvojen ja teorioiden kautta muodostuneena kokonaisuutena, jonka kehittymiseen ihmiset aktiivisesti vaikuttavat. Vallitsevat poliittiset ja taloudelliset rakenteet ovat luonnonlakien sijaan ihmisen luomuksia, jotka voidaan tarpeen mukaan korvata paremmilla.

Kriittinen ajattelu kytketään nykyisin usein vasemmistolaisuuteen, vaikka kriittisyys on lähtökohtaisesti akateeminen hyve ja tarpeen kaikessa kehittyneessä ja vastuullisessa ajattelussa puoluetusta riippumatta. Kansainvälisellä taiteen kentällä kriittinen työskentely koetaan välttämättömäksi osaksi uskottavaa kulttuurista toimintaa.

15. Taide ja teoreettisuus

Taiteellinen tutkimus on saatettava osaksi muuta tiedeyhteisöä, jotta se kykenisi paremmin olemaan osa sitä prosessia, jossa muovataan kriittistä käsitystä ihmisestä ja hänen ympäristöstään.

Joku viisas on todennut, että elämämme on nykyään multimediaa. Viestimme puheen ja kirjoituksen rinnalla yhä enemmän kuvilla, videoilla, äännähdyksillä, jopa hajuilla. Tieteellinen tutkimus ja filosofia tulee esiin kuitenkin useinmiten kirjoitettuna tekstinä. Onkin loogista, että filosofista ja teoreettista pohdintaa on syytä tehdä tekstin ohella myös kuvin, sävelin ja multimedianä. Tätä seikkaa mietitään nykyään myös korkeampaa koulutusta antavissa taideoppilaitoksissa – muun muassa Taideyliopistoon kuuluvissa Kuvataideakatemiassa, Sibelius-Akatemiassa ja Teatterikorkeakoulussa.

On itse asiassa hiukan outoa, että päivittäisestä medianlukuajastamme valtaosan täyttävässä internetissä ja televisioissa ja muun muassa tietokonepeleissä on niin niukasti älyllisesti haastavia elementtejä. Jätämmekö aivot narikkaan, kun laskemme kirjan pöydälle ja siirymme katselemaan televisiota? Kriittisten asiasisältöjen rinnalla olisi tärkeää haastaa ja uudistaa mediasisältöjä ja teknologioita myös välineellisellä tasolla. Esimerkiksi video- media- ja internet-taide ovatkin alunperin kehittyneet tulkitsemaan näiden välineiden käytön vaikutuksia elämäämme ja kulttuuriimme.

Jätämmekö aivot narikkaan, kun laskemme kirjan pöydälle ja siirymme katselemaan televisiota?

Pintapuolisen viihteen taustalla vaikuttaa monia teknologisia ja sisällöllisiä tekijöitä, joiden syvälinen tuntemus on välttämätöntä paitsi viihteen tekemiseksi, myös sen vaikutusten tunnistamiseksi. Viihteen tekijöillä on Suomessa usein vahva taidealan koulutus ja sen kautta kehittynyt kyky kehittää myös älyllisiä sisältöjä ja haastaa yleisöään. Teoreettinen ja tutkimuksellinen taide on välttämätön kokeilukenttä niin viihteen kuin koko kulttuurin kehittymisen kannalta. Ilman taiteen asettamia haasteita olisimme vaarassa vajota medioiden terävistä kehittäjistä aivottomiksi viihteen kuluttajiksi.

Taiteellinen tutkimus muodostuu vahvaksi sillaksi tässä prosessissa, ja ollessaan elimellinen osa muuta tiedeyhteisöä – niin ihmistieteitä, luonnontieteitä kuin insinööritieteitäkin – se kykenee paremmin olemaan osa sitä prosessia, jossa kriittinen käsitys ihmisestä ja hänen ympäristöstään muodostaa parempia edellytyksiä hyvän elämän tavoittelulle.

---

16. Taiteilijoiden tulotaso

Useimmat taiteilijamme elävät varsin vaatimattomasti, monet suoranaissessa köyhydessä.

Taiteen tekeminen on nykyään lähinnä ammatillista toimintaa. Taiteilijat hankkivat omilla aloillaan nykyään useimmiten pitkä koulutuksen avulla ammatillisen taitonsa. Vaikka taiteellisen ammatin harjoittaminen ei vaadi tutkintoja, on taiteilijoiden koulutustaso pitkään ollut nousussa – Suomessa ammatillisen koulutuksen hankkineiden taiteilijoiden osuus on 2000-luvulla noussut 66 prosentista 77 prosenttiin. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että taiteilijoiden toimeentulo ei ole helppoa.

Kaisa Rensujeffin tutkimuksen mukaan Suomessa toimii nykyään noin 21 000 eri taiteenlajia edustavaa taiteilijaa. Vuonna 2010 taiteellinen työ oli kuitenkin tärkein tulolähde vain 39 prosentille taiteilijoista. Esimerkiksi kuvataiteilijoista, jotka nykyään sijaitsevat taiteilijakunnan tulohierarkian alapäässä, 63 prosentin verotettavat tulot olivat vuonna 2010 alle 20 000 euroa vuodessa. Rensujeffin mukaan ”palkansaajien tulotasoon verrattaessa, taiteilijoiden tulotaso ei yllä keskiasteen koulutustasoa edustavien tulotasoa korkeammalle, vaikka noin puolet taiteilijoista on suorittanut tutkinnon taideyliopistossa”. Taiteilijoiden tulotaso on koko 2000-luvun ajan heikentynyt kaikkiin palkansaajiin verrattuna – noin kymmenisen prosenttia.

Suomessa on kansainvälisesti tarkastellen suhteellisen hyvä ja kehittynyt apurahajärjestelmä, mutta senkään piiriin eivät kaikki taiteilijat pääse. Vuonna 2010 kaikista taiteilijoista oli apurahoitusta saaneiden osuus noin kolmannes.

Monella taiteenalalla taiteilija joutuu tekemään ammatillista työtään ilmaiseksi tai lähes ilmaiseksi – toisinaan jopa maksamaan siitä, että saa tehdä työtään ja esittää sitä yleisölle.

Taiteella pääsee harvoin rikastumaan. Esimerkkinä nuoremman taiteilijakunnan tulotasosta vaikkapa Kuvataideakatemiasta valmistuneet: vuosina 2007–10 valmistuneiden taiteilijoiden vuositulon mediaani on hiukan päälle 10 000 euroa, kun esimerkiksi samalla aikavälillä valmistuneilla lääkäreillä tulot nousivat jo päälle 70 000 euron. Myös monien muiden alojen taiteilijoiden ansiotulot ovat saman [Yle:n julkaiseman tilaston](#) mukaan reilusti alle suomalaisen keskitason. Taidekentän muut ammattilaiset, kuten taidehistorioitsijat ja museohenkilökunta, ovat huomattavasti taiteilijoita paremmin palkattuja.

Vain hieman työmarkkinatukea suuremmat 10 000 euron vuositulot eivät mahdollista normaalia asumista, saati työhuonetta ja materiaalien hankkimista. Taiteilijan työn tekeminen näillä tuloilla vaatii sopeutumista äärimmäiseen niukkuuteen. Myös tavallista laajempien 240 opintopisteen yliopisto-opintojen aikana kertyneiden opintolainojen takaisinmaksu on hankalaa. Vuosiapurahaa saa alle 20% itsenäistä taiteellista työtä tekevästä taiteilijoista. Apuraha tarkoittaa noin 1600 euron kuukausiansioita, mikä sekään ei tarkoita luksuselämää, kun rahalla pitäisi elinkustannusten lisäksi kattaa esimerkiksi materiaalikulut, työhuoneen vuokra ja mahdolliset näyttelypaikan tai esitystilan vuokrat. Silti useimmat taiteilijat pitävät apurahakautta hienona mahdollisuutena, eikä pieneksi jääviä ansioita juuri murehdita.

Taiteilijoiden tulotaso on jäänyt jälkeen yleisestä tulotasonkehityksestä ja elinkustannusten noususta 2000-luvulla. Taiteen määrärahojen leikkaaminen siten, että taiteilijoiden elin- ja työskentelymahdollisuudet edelleen heikkenisivät, ei ole järkevää. Taiteilijakoulutuksen aloituspaikkoja on jo karsittu raskaalla kädellä ja siten alalla toimivien ammattilaisten työmahdollisuuksia ei tulisi heikentää. Kansainvälisesti katsottuna korkeatasoisen ja yksikkökustannuksiltaan varsin kalliin taiteilijakoulutuksen voi nähdä investointina, joka menee hukkaan, mikäli valmistumisen jälkeiselle taiteelliselle työlle ei löydy mahdollisuuksia. Kyse on myös sosiaalipoliittisesta kysymyksestä. Syrjäytynyt, työkykynsä menettänyt kalliin koulutuksen saanut taiteilija on yhteiskunnalle moninkertainen tappio.

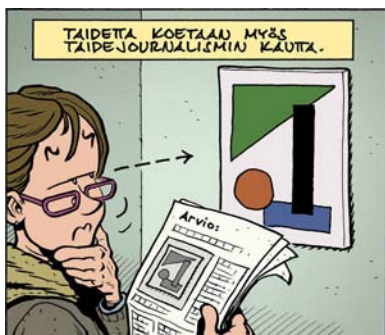
Monella taiteenalalla taiteilija joutuu siis tekemään ammatillista työtään ilmaiseksi tai lähes ilmaiseksi – toisinaan jopa maksamaan siitä, että saa tehdä työtään ja esittää sitä yleisölle. Esimerkiksi taidemuseoiden näyttelykorvaukset ovat varsin vaatimattomia – taiteilijalle maksettavaa osuutta yleisölle maksullisten näyttelyiden budjeteissa ei välttämättä ole lainkaan.

Virallinen taidepolitiikkamme on 2000-luvulla ajanut taiteilijoita kohti yrittäjän ammatillista statusta, mihin monesta taiteilijasta ei yksinkertaisesti ole. Sitä paitsi taiteen siirtäminen markkinoiden varaan (”jos ei taiteesi myy, hanki joku toinen ammatti”) kaventaisi taidettamme, tuottaisi pääsääntöisesti riskitöntä sekä helposti myytävää ja pureskeltavaa kodinsisutusta ja viihdettä, mikä vähentäisi huomattavasti taiteen kehityksen mahdollisuuksia.

Virallisen taidepolitiikan doktriineissa taiteista on myös yritetty leipoa vientituotteita. Joillakin alueilla tämä tuottaa tulosta ja vientipolitiikan lisäksi aitoa kulttuurivaihtoaikin, mutta taiteen mahdollisilla vientimarkkinoilla on silläkin riskinsä. Kansallisen kulttuurin kannalta ei voi olla terve ratkaisu, että kamarimusiikkiorkesterin tai taidenäyttelyn julkisella tuella avustettu matkaaminen Berliiniin saattaa olla paljon helpompaa kuin esiintyminen Pieksämäellä.

17. Miksi me kirjoitimme näin?

Otso Kantokorpi & Antti Majava

Vaikka tekstimme sisältää useita selkeitä väitelauseita, joiden mukana on kiistattomasti oikeaksi osoitettavia totuuksiakin, emme kuvittele tietävämme elämästä ja sen arvoista läheskään kaikkea. Mielenpitemme rakentuvat suurelta osin siitä taiteen kanssa – tai pikemminkin taiteen ja muiden elämänalueiden yhteen kietoutumisen kanssa – vietetystä elämästä, jota olemme saaneet kokea. Siksi on oikeudenmukaista ja kohtuullista ihan konkreettisesti kertoa, mitä me teemme työksemme ja mihin olemme työllämme pyrkineet.

Mitä teen, kun kirjoitan ja puhun taiteesta?

Otso Kantokorpi

Ennen taidekriitikon ja kuraattorin uraani olen opettanut taiteen sosiologiaa useissa oppilaitoksissa, muun muassa Taideteollisessa korkeakoulussa, Teatterikorkeakoulussa, Humanistisessa korkeakoulussa, Lahden taideinstituutissa ja Vantaan muotoiluinstituutissa. Viimeiset kymmenen vuotta olen tehnyt freelancerina monenlaisia taiteeseen liittyviä töitä: kirjoittanut useisiin lehtiin, kuratoinut taidenäyttelyitä, toiminut radiokolumnistina, kirjoittanut ja toimittanut lukuisia kirjoja kuvataiteilijoista sekä esiintynyt erilaisissa taiteeseen liittyvissä esitelmä- ja keskustelutilaisuuksissa. Yleensä en koskaan sano ”ei”, kun minua pyydetään johonkin taiteeseen liittyvään työtehtävään – tylsimmätkin niistä ovat opettaneet minulle aina jotain, usein ihan uutta, ja huonoiten palkatut, toisinaan palkattomatkin, ovat tuottaneet elämäni korvaamattoman arvokasta sisältöä ja ymmärrystä siitä, miten merkittävää esimerkiksi yhteisöllisyys on taiteessa.

Ennen taidekriitikon ja kuraattorin uraani olen opettanut taiteen sosiologiaa useissa oppilaitoksissa, muun muassa Taideteollisessa korkeakoulussa, Teatterikorkeakoulussa, Humanistisessa korkeakoulussa, Lahden taideinstituutissa ja Vantaan muotoiluinstituutissa. Viimeiset kymmenen vuotta olen tehnyt freelancerina monenlaisia taiteeseen liittyviä töitä: kirjoittanut useisiin lehtiin, kuratoinut taidenäyttelyitä, toiminut radiokolumnistina, kirjoittanut ja toimittanut lukuisia kirjoja kuvataiteilijoista sekä esiintynyt erilaisissa taiteeseen liittyvissä esitelmä- ja keskustelutilaisuuksissa. Yleensä en koskaan sano ”ei”, kun minua pyydetään johonkin taiteeseen liittyvään työtehtävään – tylsimmätkin niistä ovat opettaneet minulle aina jotain, usein ihan uutta, ja huonoiten palkatut, toisinaan palkattomatkin, ovat tuottaneet elämäni korvaamattoman arvokasta sisältöä ja ymmärrystä siitä, miten merkittävää esimerkiksi yhteisöllisyys on taiteessa.

Olen kahden kuvataiteilijan lapsi, joten hieman hymyillen voin nyt 58-vuotiaana jälkirationalisoida tekemääni työtäni sillä, että olen koko elämäni ajan yrittänyt ymmärtää sitä, miksi minun lapsuuteni oli sellainen kuin oli – miksi minulle ei esimerkiksi koskaan ollut varaa ostaa mopoa, vaikka maalla asuimmekin. Mitä tapahtuu ihmiselle, joka voi jo neljävuotiaana keskustella isänsä kanssa maalauksen kompositiosta tai rytmistä?

Nuorena halusin arkkitehdiksi, sitten runoilijaksi ja pyrin jopa Suomen Taideakatemian kouluunkin tullakseni taidemaalariksi – sekä sittemmin Taideteolliseen korkeakouluun graafisen suunnittelun linjalle. Ajauduin kuitenkin yliopistoon, josta en koskaan varsinaisesti valmistunut, mutta en kadu mitään niistä ”turhista” arvosanasuorituksista – kulttuuriantropologia, arabia, estetiikka, teoreettinen filosofia, sosiologia ja poliittinen historia – ja kaikista niidenkin ulkopuolisista ”ylimääräisistä” luennoista, joiden muistelemisen tuo haikean olon: sain olla osa sivistysyliopistoa, jota ei enää taida olla. Kaikista opinnoistani on ollut minulle tavatonta hyötyä. Niiden avulla olen oppinut keskustelemaan kanssaihmisten kanssa taiteesta niin, ettei ole tarvinnut pysytellä vain millään taiteelle varatulla alueella.

Yleensä nimitän itseäni kriitikoksi. Kriitikon työ koostuu pelkistetysti siitä, että käyn taidenäyttelyssä ja sitten kirjoitan kokemuksestani lehteen. Arkiajattelussa tämä mielletään usein sellaiseksi, että kriitikko käy näyttelyssä ja sitten joko kehuu tai haukkuu sen – kliseisemmässä ajattelussa yleensä haukkuu. Kriitikissa on usein ajateltu olevan kolme osiota: kuvailu, tulkinta ja arvottaminen. Informaation välityksen suhteen kuvailu on tärkeää, koska moni lukija ei ole nähnyt näyttelyä, josta kirjoitan. Tulkinnasta en ole niin varma, koska moni taideteos on varsin monitulkintainen. Oman tulkintani toki teen, mutta koen tärkeimmäksi tehtäväkseni sijoittaa teoksen ja tulkintani siitä osaksi laajempaa yhteiskunnallista kontekstia, osaksi muuta mielekkääksi kokemaani keskustelua. Kriitikko on eräänlainen välittäjähenkilö, jolla on paikkansa taiteellisessa kommunikaatiossa. Kriitikko on palvelee taidetta asettamalla sitä osaksi mielekästä keskustelua ja yleisöä houkuttelemalla sitä mukaan tuohon keskusteluun, jota taide virittelee. Journalistina yritän kuitenkin aina muistaa journalistisen etiikan, muun muassa sen, että ensisijaisesti olen aina vastuussa lukijoille. En saa ottaa käskyjä yksittäisiltä taiteilijoilta, en markkinoilta enkä poliittisilta ideologioilta. Tästä syystä olenkin jopa vähän ylpeä siitä, että toimin yhtäaikaaisesti sekä *Kirkko ja kaupunki*-lehden että *Kansan Uutisten* vakioavustajana ja että olen ollut mukana yleisradiotoiminnassa Yle Radio 1:n *Kultakuumeen* vakiokolumnistina. Koen olevani kaikkien yleisöiden palveluksessa oleva kriitikko.

Taiteilijoiden ja yleisön välissä toimiminen tuottaa myös jatkuvia yllätyksiä ja myös omien ennakkoluulojen ravistamista.

Olen kirjoittanut ja toimittanut kolmisenkymmentä kirjaa kuvataiteilijoista. Lisäksi olen kirjoittanut aiheesta satoja artikkeleita. Olen haastatellut satoja suomalaisia nykyaikaisia taiteilijoita ja istunut sanelukoneen kanssa lukemattomia tunteja heidän työhuoneillaan. Olen nähnyt paljon itse prosessia – keskeneräisiä teoksia, epäonnistuneita teoksia ja toki mestariteoksiakin aina välillä. Eräs kollegani sanoi kerran, että hän ei halua tuntea henkilökohtaisesti yhtäkään taiteilijaa – epäilemättä säilyttääkseen ammatillisen integriteettinsä ja puolueettomuutensa. Minä vastasin, että minä puolestani haluan tuntea kaikki mahdolliset taiteilijat. Syyni tähän oli osittain yhteneväinen kollegani kanssa. Uskon olevani puolueettomampi tuntiessani kentän niin laajasti kuin mahdollista. Kriitikko ei saa kuitenkaan asettua yksittäisen taiteilijan puolelle, mutta itse taiteen puolelle hän voi hyvällä omallatunnolla asettua. Se lienee hänen velvollisuutensa.

Kuraattoriksi olen luisunut vahingossa, aina silloin kun on pyydetty. Kuraattorin tehtävät ovat moninaisia: hän valitsee taiteilijoita näyttelyihin, toisinaan yksittäisiä teoksia – ja tekee kaikkea mahdollista muutaakin, keittelee vaikka kahvia.

Kuraattori muodostaa kokoamallaan näyttelyllä usein temaattisen kokonaisuuden. Mäntän kuvataideviikoille vuonna 2011 valitsin teemaksi raamatullisen käskyn: *Kunnioita isääsi ja äitiäsi*. Kokoamalla näyttelyn taiteilijoiden isä- ja/tai äitisuhteita käsittelevistä teoksista halusin rakentaa kokonaisuuden, josta kukaan katsoja ei yksinkertaisesti voi olla ulkopuolinen. Toisinaan teemat ovat suppeampia: esimerkiksi Mikkelin taidemuseoon kokosin vuonna 2009 pyynnöstä nykyaikaisen taiteen, jonka teema oli nykyaikaisen taiteen suhde Suomen sotaan (1808–09). Ensin minua vain nauratti, koska en uskonut tuollaisen suhteen mielekkyyteen, mutta sitten näin onneksi taiteen voiman: taiteilijat ottivat haasteen innolla vastaan ja toivat teemaan aivan uusia ja yllättäviäkin näkökulmia. He tekivät omalta osaltaan historiaa eläväksi ja ymmärrettäväksi.

Olen saanut työskennellä ammatissa, johon en ole koskaan kyllästynyt – toisinaan kylläkin väsynyt. Kriittikkona ja kuraattorina toimiminen on mahdollistanut minulle sellaisen määrän yhteisöllisyyttä, mitä en koskaan olisi edes osannut unelmoida. Taiteilijoiden ja yleisön välissä toimiminen tuottaa myös jatkuvia yllätyksiä ja myös omien ennakkoluulojen ravistamista. Parhaimmat taidekeskustelut saattavat tapahtua mitä omituisimmissa paikoissa ja yhteyksissä. Muistoja on

loputtomasti: kerrankin pidettyäni erään alustuksen nykytaiteen probleemoista ajauduin yleisön joukossa olleen lestadiolaisen kanssa pitkään ja hedelmälliseen keskusteluun, mitä en omien ennakkoluulojeni takia olisi koskaan uskonut tapahtuvaksi. Muistan myös sen kerran, kun kävin pitkän keskustelun erään Suomessa pitkään asuneen muslimin kanssa *Havis Amandan* alastomuudesta ja sen mahdollisesta loukkaavuudesta. Yleisellä tasolla ja ideologiselta pohjalta olisimme ehkä ajautuneet vain poteroihimme, mutta yksittäinen konkreettinen taideteos tarjosi meille yhteisen pelikentän. Taide tuntuu oleva usein se väline, jonka kautta ihmiset pääsevät kommunikoimaan itselleen tärkeistä ja usein myös aroista asioista. Taide on verraton ihmisyyden käyttöliittymä.

Otso Kantokorpi,
taidekriitikko

Mitä teen, kun teen taidetta

Antti Majava

Jos minulta olisi kysytty, notkuessani 15-vuotiaana mopon satulalla Joutsenon Repokiven kipsalla, mitä teen isona, ei taiteilijuus olisi varmastikaan tullut ensimmäisenä mieleen. Kavereiden kanssa haaveilimme yläasteella metsurikoulusta, jossa kuulemma pääsisi käyttelemään kunnon koneita ja asumaan asuntolassa poissa vanhempien valvovan silmän alta. Muutto äidin luokse Helsinkiin torppasi haaveet metsurinurasta. Tuskaisen taipaleen jälkeen sain keskiarvoni nousemaan lukiopaikan edellyttämälle tasolle.

Lukion kolmannella ajauduin tuntemattomasta syystä lukemaan **Fjodor Dostojevskin** tuotannon, ja se jäikin pääasialliseksi valmistautumiseksi ylioppilaskirjoituksiin. Tämä toi ainekirjoituksesta laudaturin muiden tietojen ja taitojen jäädessä heiveröisiksi. Lukion jälkeisenä etsikkoaikna seurasin kavereitani lukuisiin pääsykokeisiin, joukossa oli muun muassa kansantaloustiedettä, kansainvälistä politiikkaa, poliittista ja yleistä historiaa ja maantiedettä. Jälkikäteen ajateltuna pääsykoekirjat olivatkin varmaan Dostojevskin jälkeen parasta, mitä maailman menosta kiinnostunut nuorimies saattoi eteensä saada.

Lukupää tai lukutottumukset eivät riittäneet valtiotieteilijän uraan, ja niinpä hetken Sesto-marketin kassalla työskenneltyäni kaivoin esiin ainoan valttikorttini, kirjoitustaidon, ja hain Oriveden opiston kirjoittajalinjalle. Siellä huomasin heti alkuun olevani omieni joukossa, ja opistoajasta muodostui huima sukellus kirjallisuuden teoriaan ja kirjailijaelämään. Parhaat opetukset sain Liinaharjapubissa maamme eturivin kirjailijoiden lisäksi paikallisten ammatti- ja taparikollisten tarinoita kuunnellen. Dostojevskin ja valtiotieteellisten yleistestien päälle alkoi kasaantua todellisia ja rankkuudessaan kauniitakin kokemuksia Suomesta ja sen asujaimiston kohtaloista.

Kohtalokkuus syveni, kun lapsuuden kasvuympäristöni, Repokiven kipsan läheisyydessä sijainnut valtaisa Rauhan mielisairaalan lakkautettiin. Isäni työskenteli sairaalassa psykiatrina, ja niin hänestä kuin monista muistakin sairaalassa elämäntyötään tehneistä tuntui kuin koko maailma olisi tyhjentynyt lakkauttamisen myötä. Käydessäni Rauhassa joululomalla hiippailin tyhjiillä osastoilla ja sairaalarakennuksia yhdistäneillä käytävillä. Yritin kirjoittaa kokemuksistani, mutta en

pystynyt ilmaisemaan sanoin sitä traagista kolkkoa rappioromantiikkaa jota tyhjentynyt sairaala ilmensi. Niinpä palasin myöhemmin kameran kanssa paikalle, ja lopulta näistä kuvista syntyi ensimmäinen näyttelyni.

Kuvissa näkyy kuinka villiviini kasvoi sisään ennen niin vilkaan ja kyseenalaistamattoman sairaalainstituution osastojen ikkunoista, kuinka loppumattomat rökkiöt sairaalatarvikkeita ja hoitovälineitä ruostui kylmilteen jätetyissä tiloissa. Tajusin oudosti valmistautuneeni tähän näkymään kaikella aikaisemmalla toiminnallani ja tiesin siitä lähtien roolini taitelijana yhteiskunnan muutoksen ja sen synnyttämien maisemien kuvaajana. Hain kuvilla Kuvataideakatemiiaan ja pääsin toisella yrittämällä. Opiskeluaikana tein tutkimusretkiä ympäri Suomea ja Eurooppaa alasajatuille sementtitehtaille, vedellä täyttyneille kaivoksille, entisten työntekijöiden autoille asuinalueille. Lopulta pääsin todistamaan Elannon Sörnäisissä sijainneen Leipätehtaan ja koko vanhan Elannon korttelin tyhjenemistä ja käyttötarkoituksen muutosta Taiteiden taloksi, johon Kuvataideakatemiankin asettui.

---

*Harvoin tapaan ketään,
jonka ajattelua en
ollenkaan ymmärtäisi.
Kaikilla on omat hyvät
syynsä ajatella niinkuin
ajattelevat.*

Yhteiskunnallisen muutoksen rinnalla työskentelyni kytkeytyi voimalla esiin nousseisiin ekologisiin kysymyksiin. Näin taiteilijuuden itselleni sopivimmaksi tavaksi tarkastella ihmisen ja luonnon välisen suhteen problematiikkaa. Ekologisten kysymysten ytimessä on nähdäkseni sinänsä hyvää tarkoittavien ajatusten muuttuminen ympäristöä tuhoaviksi toiminnoiksi. Taide on ajattelun rinnalla käytäntöjä ja oikeastaan nimenomaan toiminnan nostamista tietoisuuden keskipisteeseen. Taiteilija kysyy itseltään jatkuvasti, miksi teen näin, pitäisikö minun tehdä toisin, olenko teoissani rehellinen itselleni ja ajatuksilleni ja onko minun oikeastaan syytä tehdä enää mitään? Jatkuvassa kyseenalaistavassa prosessissa teutarointi ei ole helppoa ja voi monen mielestä vaikuttaa epätehokkaalta. Lähemmin tarkasteltuna moni tehokkaalta vaikuttava työ tai toiminta voi kuitenkin usein olla kokonaisuuden kannalta turhaa tai jopa haitallista.

Taitelija harvoin ryhtyy ketään elämässään neuvomaan, vaan käy läpi kaikenlaisia ihmisenä olemisen vaihtoehtoja ja kertoo saamistaan kokemuksista ja näkemyksistä töissään. Teokseni ovatkin usein tiivistymä koettua elämää ja todellisuutta. Tottakai mukana on myös mielikuvitusta, jota tarvitaan myös todellisuuden hahmottamisessa. On onni, että olen saanut kokea ja kokeilla kaikenlaista ja tutustua lukemattomiin ihmisiin ja ajattelutapoihin. Harvoin tapaan ketään, jonka ajattelua en ollenkaan ymmärtäisi. Kaikilla on omat hyvät syynsä ajatella niinkuin ajattelevat. Yritän teoksillani kannustaa ihmisiä ajattelemaan omaa ympäristöään, elämänsä ja tekojaan. Rakennettaessa parempaa yhteiskuntaa, on keskeistä ymmärtää juuri niitä yksilöllisiä ja kollektiivisiä tekijöitä, jotka meitä häiritsevät. Tätä ymmärrystä ei saavuta sulkemalla silmänsä ongelmilta tai omaan ”hyvään” porukkaan eristäytymällä.

Taiteelliseksi metodeikseni muodostuivat valo- ja videokuvaus, paikka- ja tilannesidonnaiset teokset. Osallistuin myös erilaisiin teatteriprojekteihin ja jatkoin kirjoittamista. Taiteelliseen työhöni kuuluu myös yhdessä kollegoideni kanssa perustettu Mustarinda-seura, joka vaalii luonnon ja kulttuurin monimuotoisuutta Kainuun Hyrynsalmella toimivasta Mustarindan taide- ja luontotalosta käsin.

Vaikka taiteeni liittyy usein yhteiskunnallisiin aiheisiin, koen sen erilliseksi politiikasta tai kansalaisaktivismista. Taiteilijana tehtäväni ei ole ideologisten tavoitteiden ajaminen vaan pikemminkin ideologioiden tunnistaminen, niihin eläytyminen ja niiden taustalla vaikuttavan ihmisyymärtämisen. Vaikka kulutuskulttuuri on mielestäni tuhoisaa, ja pyrin henkilökohtaisessa elämässäni ekologisiin ratkaisuihin, taitelijana minua kiinnostaa tutkia, miksi kuluttaminen on niin hienoa ja miksi me jatkamme epäkestävää elämäntapaamme kaikesta tiedosta

---

*Taiteilija kysyy
itseltään jatkuvasti,
miksi teen näin,
pitäisikö minun tehdä
toisin, olenko teoissani
rehellinen itselleni ja
ajatuksilleni ja onko
minun oikeastaan syytä*

huolimatta. Muistissani ovat vielä kaikki ne elämänvaiheet jolloin pärisyttelin jos minkälaisilla moottoreilla, kaikki se ilo ja huuma, mitä olen kuluttajana kokenut.

tehdä enää mitään?

Minulle taiteilijuus luo mahdollisuuden syventyä siihen, millaisia me ihmiset todella olemme ja mitä täällä maailmassa oikein tapahtuu. Kaikki ei todellakaan ole sitä, miltä ensisilmäyksellä näyttää. Olen edelleen kiinnostunut tieteellisestä tutkimuksesta ja erityisesti kansantaloustieteestä, mutta uskon että oma panokseni yhteiseksi hyväksi tulee esiin parhaiten oppeja ja kokemuksia, tietoa ja elämää luovasti yhdistelemällä.

Taide on omalla tavallaan tutkimusta, filosofiaa ja hengellistä harjoitustakin. Taiteella on tuhansien vuosien traditio, joka erottaa sen ohimenevistä trendeistä ja hurmosliikkeistä. Juuri oman traditionsa takia taide voi joskus vaikuttaa epäajankohtaiselta, tylsältä tai yliteoreettiselta. Yksittäinen teos voi sitä ollakin jonain yksittäisenä hetkenä. Olen kuitenkin 37-vuotisen elämäni aikana saanut todistaa valtavaa muutosta kaikissa elämäämme vaikuttavissa rakenteissa ja niitä perustelevissa ajattelutavoissa. Koenkin että taiteen ei ole syytä toimia kulloistenkin trendien tai usein lyhytkestoiseksi osoittautuvien valtavirran ajattelutapojen aallonharjoilla. Muutoksen ymmärtäminen ja hallitseminen edellyttää taiteen kautta välittyvää kriittistä, syvää ja pitkäjänteistä näkökulmaa inhimilliseen elämään.

Antti Majava,
kuvataiteilija

Liitteet

I. Tapaus Keynes

← Takaisin artikkeliin "*Ei meillä ole varaa taiteeseen...*"

Talusteoreetikkona ja pohjoismaisen hyvinvointivaltiokehityksen taustavaikuttajana tunnettu **John Meynard Keynes** oli myös suuri taiteen ystävä ja yksi merkittävimmistä taidehallinnon uudistajista 1900-luvulla. Keynes oli kantavia voimia eri alojen taiteilijoiden ja ajattelijoiden ns. Bloomsburyn ryhmässä. Keynes seurasi laajasti paitsi taidetta, myös humanistisia ja luonnontieteitä. Keynesin näkemys taloudesta, ja sen perusyksiköstä ihmisestä, oli läheistä sukua monille 1900-luvun merkittävimmille taiteellisille ilmiöille. Taiteilijoiden työn taloudelliset haasteet tulivat Keynesille tutuksi ystävien kautta ja niitä helpottaakseen hän keräsi taidetta, perusti lukuisia yhdistyksiä taiteen tukemiseksi ja lopulta British Art Councilin joka on toiminut myös suomalaisen taidetoimikuntajärjestelmän esikuvana.

Keynesin keskeinen havainto oli, että markkinatalous ei pysty pitämään yllä kaikkia mielekkään elämän kannalta oleellisia toimintoja. Kulttuurin ja taiteen kehitys vaatii usein sellaista kaukokatseisuutta ja pitkäjänteisyyttä, joka ei istu lyhyellä tähtäimellä toimivien rahoitusmarkkinoiden ja yrittäjyysnäkökulman logiikkaan. Silti taide on oleellinen toiminto yhteiskunnassa, niin talouden kuin kaikkien

muidenkin alojen kehittymisen näkökulmasta. Keynesille taide oli myös tärkeä yhteiskuntaa koossapitävä voima, jonka kautta välittyi oleellista informaatiota yhteiskunnan kulloisestakin tilanteesta.

Keynesin ja häneen vaikuttaneiden ihmiskäsitysten, mukaan ihmisen toimintaa ei voida selittää pelkästään rationaalisilla tekijöillä. Talouden perusyksikkönä toimiva yksittäinen kuluttaja tai investori ei aina tee itsensä saati kokonaisuuden kannalta parhaita mahdollisia päätöksiä. Päätöksiin vaikuttavat epärationaaliset tekijät kuten tunteet, uskomukset, vaihtelevat mielentilat ja perusteettomat vaikutelmat. Tämä puolestaan luo epävakautta markkinoille ja kansantalouksiin. Vakaan taloudellisen kehityksen takaamiseksi tarvitaan kollektiivisia organisaatioita kuten keskuspankki ja valtio, jotka voivat tasoittaa osittain epärationaalisista tekijöistä johtuvia talouden heilahteluita.

Keynesin ja hänen aikalaistensa näkemys ihmisyyden kompleksisuudesta on edelleen yksi taiteellisen ajattelun kulmakiviä. Kulttuuristen näkökulmien laajempi tuntemus hyödyttäisi nykyisiäkin talousteoreetikoita ja päättäjiä.

II. Taide mahdollistaa innovaatioita

← Takaisin artikkeliin *"Ei meillä ole varaa taiteeseen..."*

Taloustietotoimisto Bloomberg listasi vuonna 2014 kolmekymmentä maailman innovatiivisinta valtiota. Sattumaa tai ei, kahdestakymmenestä innovatiivisimmasta valtiosta valtaosa tunnetaan myös vahvasta julkisesta tuestaan taiteelle. Taiteen tuen hyödyt eivät välttämättä näy pelkästään luovien alojen ja kulttuuriteollisuuden vahvuudessa vaan laajasti koko yhteiskunnan innovatiivisuutena ja ilmapiirin innostavuutena.

Tiukassa taloustilanteessa voi vaikuttaa siltä, että kulttuurimäärärahoista on tingittävä, jotta tärkeämmät peruspalvelut voidaan säilyttää. Taiteen määrärahat ovat alueellisella ja valtakunnallisella tasolla yleensä aina alle 1% kaikista menoista. Tästä karsiminen ei pelasta taloutta, mutta voi aiheuttaa vakavaa vahinkoa. Innostavan taiteellisen ilmapiirin pysäyttäminen ja luovien moottoreiden puuttuminen on omiaan tekemään mistä tahansa kylästä ja kaupungista ikävän ja merkityksettömän asuinpaikan.

→ Artikkelin *"30 Most Innovative Countries"*

III. The Economistin debatti taiteen rahoituksesta

← Takaisin artikkeliin *"Ei meillä ole varaa taiteeseen..."*

The Economist -lehden verkkosivuilla julkaistiin huhtikuussa 2012 debatti taiteen julkisesta tuesta. Referoimme seuraavaksi tätä debattia, sillä se heijastaa kiinnostavalla tavalla myös Suomessa käytävää keskustelua taiteen tuesta ja sen perusteluista sekä laajemmin taiteen tehtävästä yhteiskunnassa. Vastakkain olivat British Art Councilin silloinen puheenjohtaja (nykyinen BBC Radio 3 -kanavan johtaja) **Alan Davey** ja Adam Smith -instituutin tutkija **Pete Spence**. Debatin moderaattorina toimi *The Economistin* kulttuuritoimituksen silloinen päällikkö **Emily Bobrow**.

Bobrow aloittaa kuvaamalla maailmanlaajuisen talouskriisin vaikutuksia taidekenttään ja taideinstituutioiden toimintaan. Yhteiskuntien perustoiminnot, kuten koulutus ja terveydenhoito ovat uhattuina, ja taiteen rahoituksesta ollaan valmiita säästämään ensimmäisenä. Bobrow kysyykin, miksi taidetta ylipäättänsä pitäisi tukea verovarjoilla. Eivätkö markkinat pidä huolen siitä, että sikäli jos taidetta todella tarvitaan, sille löytyy ostajia ilman julkista tukeakin? Bobrow toteaa molempien keskustelijoiden pitävän taidetta tärkeänä osana hyvinvoivaa yhteiskuntaa, kysymys onkin vain siitä, miten sitä pitäisi rahoittaa.

Davey puolustaa taiteen julkista rahoitusta vetoamalla **John Meynard Keynesin** näkemyksiin tarpeesta tukea sellaistaikin taidetta, jota markkinat eivät ole valmiita ostamaan. Taloustieteen näkökulmia ei ole hänestä järkevää ulottaa kaikille ihmiselämän osa-alueille. Jopa taloustiede tarvitsee toimiakseen näkymiä itsensä ulkopuolelle. Taiteen ”markkinavirhe” on Daveyn mukaan siinä, että sen markkinat eivät kannusta yleisön haastamiseen, mikä taas on taiteen ydintehtävä. Yleisö ei tiedä haluavansa taidetta, ellei heitä siihen kannusteta. Ilman julkista tukea taiteen ajattelua kehittävästä vaikutuksesta voisivat nauttia vain varakkaat, ja he voisivat myös yksin päättää mikä on arvokasta taidetta. Daveyn näkemyksen mukaan taiteen julkinen tuki on luonut edellytykset kulttuurin kehittymiselle ja kukoistukselle, mikä puolestaan tuottaa merkittävät tulot yhteiskunnalle. Kulttuurin tukeminen on siten taloudellisesti perusteltua. Taiteen tuen voi nähdä tutkimus- ja kehitysinvestointina. Art Councilin nauttima tuki on vain 0,05% (380MEUR puntaa) julkisista menoista. Ilman tätä tukea voisi vaarantua kulttuuriteollisuuden jopa 36 miljardin punnan vuosittain luoma lisäarvo.

Keynesiä lainaten Davey painottaa kuitenkin, että kulttuuria ei tule nähdä vain talouden näkökulmasta. Kulttuuri luo meille yhteisön ja kansakunnan. Kulttuuri luo hyvää elämää kansalaisille. On myös järkevää, että kulttuurin kehittämisestä vastaavat sen alan ammattilaiset. Tämä luo edellytykset hyvälle investoinneille, jotka aidosti mahdollistavat uutta ja kiinnostavaa taidetta.

Libertaariksi tunnustautuva Spence taas luottaa markkinoiden kykyyn erottaa hyvä taide huonosta. Julkiset instituutiot ja niiden virkahenkilöstön valinnat voivat vääristää taidekenttää ja luoda tehottomia organisaatioita. Instituutioiden valinnat eivät välttämättä edusta yleisön näkökulmia eivätkä tulevaisuuden trendejä. Julkisen tuen sijasta Spence nostaa esiin Kickstarterin kaltaisen ”yhteisörahoituksen” joka on jo noussut merkittäväksi tekijäksi taiteen kentällä. Markkinat tuottavat Spencen mukaan tarkan tiedon siitä, mille on kysyntää, ihmiset äänestävät lompakoillaan.

Spencen mukaan julkinen tuki vääristää taidemarkkinoita. Suoraa markkinainformaatiota ei välttämättä saada kun markkinoilla vaikuttaa markkinoiden lainalaisuuksia noudattamaton julkinen rahoitus. Julkista rahoitusta saadakseen taiteen on miellytettävä julkisia instituutioita, mikä heikentää taiteen vapautta. Julkinen tuki ei siis lisää taiteen vapautta, vaan tekee siitä riippuvaisen yhdestä tukijasta ja sen mieltymyksistä. Tähän tukijaan puolestaan vaikuttavat vahvasti kulloinkin vallitsevat poliittiset tendenssit. Spencen mielestä taiteilijoiden tulisivat valtion sijasta pyrkiä miellyttämään kuluttajia.

Spence myös korostaa, että taide on kukoistanut ilman julkista rahoitustakin. Ennen vuonna 1946 perustettua British Art Councilia

tehtiin vuosisatojen ajan korkeatasoista taidetta pelkästään yksityisten rahoittajien tuella. Spencen mukaan Yhdysvalloissa yhteisörahoituksen (Kickstarter ym.) kautta tulee taiteelle jo enemmän tukea kuin valtion taidetoimikunnalta. Tämä luo Spencen mukaan edellytykset sille että taiteilijat tuottavat taidetta jota todella halutaan ja josta ollaan valmiita maksamaan.

Debatti kirvoitti *The Economistin* lukijoilta yhteensä 129 pääosin erittäin tasokasta kommenttia, joista poimimme seuraavassa muutaman esimerkin.

Nimimerkki Chateau dAzu kirjoittaa muun muassa:

Dear Madam,

Hallitusten ei tulisi tukea taidetta vain siitä syystä, että se on hyväksi taiteelle, vaan koska se on hyväksi koko yhteiskunnalle ja siis valtiolle ja hallituksille itselleen. Demokratiassa valtion tulee osoittaa että sen arvot eivät ole pelkästään hyödyntavoitteluun liittyviä, koska hyödyntavoittelun lisäksi ihmisille ovat tärkeitä myös muut kuin materiaaliset arvot. Taide tuo esiin mielikuvituksen merkitystä ja yhteiskunta ilman mielikuvitusta voi muodostua vaaralliseksi. Mielikuvituksen ja siten taiteen tukeminen on sivistyneen yhteiskunnan ydintehtäviä. Tämä pitää sisällään myös hallitusvallalle kriittisten taiteilijoiden tukemisen. Yhteiskunta ilman taidetta on barbariaa.

Nimimerkki Ichoran kirjoittaa puolestaan:

Dear Madam,

Ikävä kyllä Mr Davey ja Mr Spence eivät onnistu tuottamaan paljoakaan todistusaineistoa omista lähtökohdistaan.

Mr Davey tukeutuu liikaa J.M. Keynesin auktoriteettiin. Paljon vakuuttavampaa olisi arvioida mikä osuus menestyvistä taiteilijoista on saanut uransa aikana julkista tukea ja arvioida sitten mikä merkitys tuella on ollut yksilöllisellä ja yhteiskunnan tasolla.

Mr Spence pohjaa puolestaan liikaa markkinoiden kaakkitietävyyden myyttiin. Kyselytutkimukset, näyttelyiden ja tapahtumien osallistujamäärät kotimaassa ja ulkomailla, kaikkia näitä voidaan käyttää kertomaan mitä ihmiset todella haluavat. Voi olla mahdollista että yksityiset markkinat kertovat nämä asiat paremmin (huomioiden palautteena myös niiden jakaman rahoituksen), mutta tämä näkemys vaatisi tuekseen parempia argumentteja. Itse en ole siitä niin vakuuttunut.

Kun (taiteesta) saatava taloudellinen hyöty tapahtuu pitkällä aikavälillä, tai voi olla vaikeasti hahmotettavissa, markkinoilta voi olla hankalaa kerätä riittävää alkupääomaa taiteellisen yritystoiminnan pystyessä pitämiseksi. Kyllä taidetta oli olemassa myös ennen vuotta 1946, mutta ilman tarkempaa taiteellisen aktiivisuuden vertailua silloisen ja nykyisen tilanteen välillä, tämä näkemys ei kerro meille mitään. Kickstarter on ainoastaan osoittanut että se voi tukea jonkinlaista taidetta, ei sitä että julkisella tuella ei olisi yhteiskuntaa rikastuttavaa vaikutusta. Vaikuttaa siltä, että Mr Spence on tyytyväinen taiteellisesti köyhtyneeseenkin yhteiskuntaan, kunhan taiteen tukemiseen ei käytetä julkista rahoitusta.

Nimimerkki Imjanus kirjoittaa:

Dear Madam,

Olen kotoisin alueelta jossa taidetta arvostetaan ja tuetaan vahvasti. Siksi minusta tuntuu että taide nykyisin ja menneisyydessä tarvitsee tukea, jotta sen potentiaali tulisi esille.

Todellinen kysymys on kuitenkin siinä onko valtio ihanteellinen taho tarjoamaan tätä tukea ja tämän taustalla voi kysyä heikkeneekö tuki ilman valtion vahvaa roolia.

En tunne tarpeeksi asian yksityiskohtia ja nojaankin panelistien näkemyksiin. Lähtökohtani on että en luota valtiiovallan "komiteapäätöksiin" kaikessa. Toivonkin Mr. Daveyn vakuuttavan minut ajattelemaan toisin tästä asiasta.

Kumman debatistin The Economistin lukijat sitten äänestivät voittajaksi? Taiteen julkisen tuen säilyttämistä puolusti lopulta 61% ja julkisten tukien lakkauttamista 39% äänestäneistä. Tulos oli selvä jopa konservatiiviseksi tulkitun ja yritysmaailman näkökulmaa painottavan lehden lukijakunnassa.

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Kirjoittajat: Otso Kantokorpi ja Antti Majava | Kuvitukset: Jyrki Vainio | Design ja tekninen toteutus: Hahmo | Toimitus: Eija Ristimäki | ISBN 978-952-5253-93-1